

“CEPOS” Centar za podršku održivom gazdovanju šumskim resursima,
Kolodvorska 13/II, Sarajevo

Sarajevo, juli, 2011. godine

Bosna i Hercegovina
Federalno Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
PIU Forestry Sarajevo
Trampina 4/I
Sarajevo

Završni izvještaj studije
„Vrijednost šuma i šumskog zemljišta“

Ugovor br: BA-Add.Fin.-37791-BOS-CQ-SA-CS-10-1.A.1-13

Studiju izradili:

Doc. dr. Sabina Delić
Mevlida Pozderac, dipl.ecc.

Izvršni direktor:

Prof.dr. Mirza Dautbašić

Sadržaj	
POPIS TABELA	3
POPIS GRAFIKONA	3
LISTA SKRAĆENICA:	4
UVOD	5
1 REZULTATI SVIH PROVEDENIH ANALIZA IZ DJELOKRUGA RADA	6
1.1 Identifikacija glavnih proizvoda i usluga od održivog gazdovanja šumama u FBiH u cilju osiguravanja sveukupne održivosti šumskih ekosistema	6
1.2 Analiza relevantnih svjetskih iskustava u utvrđivanju sveukupne vrijednosti šuma i šumskih zemljišta	9
1.3 Prijedlog elemenata metodike sveukupnog vrednovanja šumskih resursa u Federaciji BiH sa smjernicama za kategorizaciju šuma u Federaciji BiH prema njihovoj ukupnoj vrijednosti	12
1.3.1 Prijedlog elemenata metodike vrednovanja općekorisnih funkcija šuma	13
1.4 Prikaz ključnih ekonomskih pokazatelje: ukupni BDP, procentualni udio šumarstva i prerađivačke industrije koja se bazira na drvetu u ukupnom BDP, procentualni udio drugih sektora u ukupnom BDP-u kako bi se mogli uporediti trendovi u šumarstvu (i prerađivačkoj industriji koja se bazira na drvetu) i drugim sektorima u periodu 2000 – 2009.godine	14
1.4.1 Mjesto i značaj šumarstva u nacionalnoj ekonomiji	14
1.4.2 Bruto domaći proizvod Federacije BiH – <i>Gros domestic product</i> (GDP)	14
1.4.3 Bruto društvena vrijednost (BDV) proizvodnje u djelatnosti šumarstva	16
1.4.4 Udio šumarstva u GDP Federacije BiH	18
1.4.5 Bruto društvena vrijednost (BDV) proizvodnje u drvnom sektoru FBiH	18
1.4.6 Udio drvnog sektora u GDP Federacije BiH	20
1.4.7 Bruto društvena vrijednost (BDV) proizvodnje u djelatnosti šumarstva i drvnog sektora	21
1.4.8 Udio BDV proizvodnje šumarstva i drvnog sektora u GDP Federacije BiH	22
1.5 Prikaz ključnih ekonomskih pokazatelja: ukupni izvoz/uvoz, procentualni udio šumarstva i prerađivačke industrije koja se bazira na drvetu (odvojeno i ukupno) u ukupnom izvozu/uvozu, procentualni udio drugih sektora u ukupnom izvozu/uvozu kako bi se mogli uporediti trendovi u šumarstvu (i prerađivačkoj industriji koja se bazira na drvetu), u periodu 2000 – 2009.	24
1.5.1 Analiza izvoza i uvoza u Federaciji BiH	24
1.5.2 Analiza izvoza i uvoza proizvoda šumarstva u Federaciji BiH	25
1.5.3 Procentualni udio šumarstva u izvozi i uvozu Federacije BiH	26
1.5.4 Analiza uvoza i izvoza proizvoda drvoprerađivačke industije u Federaciji BiH	26
1.5.5 Udio izvoza i uvoza proizvoda drvoprerađivačke industije u ukupnom izvozu i uvozu Federacije BiH	28
1.5.6 Uvoz i izvoz šumarstva i prerađivačke industrije bazirane na drvetu (zajedno)	28
1.5.7 Udio izvoza i uvoza proizvoda šumarstva i drvoprerađivačke industije u ukupnom izvozu i uvozu Federacije BiH	29

1.6	Prikaz trenutnog ukupnog broja zaposlenih i broja zaposlenih u šumarstvu i prerađivačkoj industriji koji se bazira na drvetu (odvojeno, ukupno) uključujući javni (preduzeća, uprave, ministarstva) i privatni sektor (za nivo Federacije BiH i nivo pojedinih kantona)	32
1.6.1	Pregled broja zaposlenih u sektoru šumarstva FBiH	32
1.6.2	Zaposlenost u prerađivačkoj industriji koja se bazira na drvetu	35
1.7	Analiza metodološkog pristupa iskazivanja oficijelnih statističkih podataka koji se odnose na šumarstvo sa prijedlogom mjera za njegovo unapređenje u skladu sa međunarodno priznatim standardima i iskustvima	38
1.8	Analiza uticaja zakonskog okvira po pitanju ravnopravnosti spolova na predmet Studije.....	42
2	PRIJEDLOG KLJUČNIH PRINCIPA ZA IZRADU OPĆEG DIJELA ŠUMARSKOG PROGRAMA FEDERACIJE BIH.....	43
3	IDENTIFIKACIJA STRATEŠKIH I SPECIFIČNIH CILJEVA, IZRADA AKCIONOG PLANA MJERA ZA REALIZACIJU PREDLOŽENIH CILJEVA (UKLJUČUJUĆI FINANSIJSKI PLAN, ROKOVE I ODGOVORNOSTI) ZA IZRADU OPERATIVNOG DIJELA ŠUMARSKOG PROGRAMA FEDERACIJE BIH, TE PRIKAZ INDIKATORA MONITORINGA I EVALUACIJE	44
	KORIŠTENA LITERATURA.....	60

POPIS TABELA

Tabela 1. Pregled ekonomskih, ekoloških i socioloških funkcija šuma.....	7
Tabela 2. Funkcionalni učinci (efekti) šume, prirodni potencijal	7
Tabela 3. Bruto društvena vrijednost u djelatnosti šumarstva i procentualni udio u GDP Federacije BiH.....	16
Tabela 4. BDV proizvodnje u drvnom sektoru i udio drvnog sektora u GDP Federacije BiH.....	19
Tabela 5. Pregled uvoza i izvoza roba u Federaciji BiH u 000 KM u period u 2000-2009.godine	24
Tabela 6. Pregled izvoza i uvoza proizvoda šumarstva u 000 KM u periodu 2000-2009.godina.	25
Tabela 7. Pregled izvoza i uvoza proizvoda drvoprerađivačke industrije u 000 KM u periodu 2000-2009.godina.....	27
Tabela 8. Pregled izvoza i uvoza šumarstva i drvoprerađivačke industrije u 000 KM u periodu 2000-2009.godina.....	28
Tabela 9. Pregled broja zaposlenih u kantonalnim ŠPD (na bazi sati rada).....	33
Tabela 10. Kvalifikaciona struktura zaposlenih u kantonalnim ŠPD.....	34
Tabela 11. Pregled broja zaposlenih u kantonalnim upravama.....	34
Tabela 12. Pregled uposlenih u Federalnoj upravi	35
Tabela 13. Kvalifikaciona struktura zaposlenih u Federalnoj i kantonalnim upravama	35
Tabela 14. Pregled zaposlenih u preradi drveta, proizvodnji namještaja, šumarstvu i šumarskim uslugama u periodu 2000-2009. godine	36

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. GDP u Federaciji BiH u periodu 2000-2009. godine (000 KM)	15
Grafikon 2. Bazni index GDP u Federaciji BiH u periodu 2000-2009. godine	15
Grafikon 3. Lančani index BDP u Federaciji BiH u periodu 2000-2009. godine.....	16
Grafikon 4. Bruto društvena vrijednost proizvodnje u šumarstvu Federacije BiH (000KM).....	17
Grafikon 5. Bazni index BDV proizvodnje u šumarstvu FbiH u periodu 2000-2009. godina (index=1 u 2000.godini).....	17
Grafikon 6. Lančani index BDV proizvodnje u šumarstvu FbiH u periodu 2000-2009.godina ...	17
Grafikon 7. Procentualni udio BDV proizvodnje u djelatnosti šumarstva u GDP FBiH u periodu 2000-2009.godina.....	18
Grafikon 8. Bruto društvena vrijednost proizvodnje u drvnom sektoru u periodu 2000-2009.godine (000 KM).....	19
Grafikon 9. Bazni index BDV proizvodnje u drvnom sektoru FBiH u periodu 2000-2009. godina (index=1 u 2000.godini).....	20
Grafikon 10. Lančani index BDV proizvodnje u drvnom sektoru FbiH u periodu 2000-2009.godina	20
Grafikon 11. Relativno učešće BDV proizvodnje u drvnom sektoru u GDP FBiH (%).....	20
Grafikon 12. Bruto društvena vrijednost proizvodnje u djelatnosti šumarstva i drvnog sektora u periodu 2000-2009.godina (000KM)	21
Grafikon 13. Bazni index BDV proizvodnje u šumarstvu i drvnom sektoru FbiH u periodu 2000-2009. godina (index=1 u 2000.godini)	21
Grafikon 14. Lančani index BDV proizvodnje u šumarstvu i drvnom sektoru FbiH u periodu 2000-2009. godina.....	22

Grafikon 15. Procentualni udio BDV proizvodnje šumarstva i drvnog sektora u GDP Federacije BiH u periodu 2000-2009. godina.....	22
Grafikon 16. Prikaz ukupnog izvoza i uvoza u FBiH u 000 KM za period 2000-2009. godinu...	24
Grafikon 17. Bazni index izvoza i uvoza u Federaciji BiH u periodu (index=1 u 2000.godini) .	25
Grafikon 18. Izvoz i uvoz djelatnosti šumarstva u FBiH u 000 KM u periodu 2000-2009.....	25
Grafikon 19. Bazni index izvoza i uvoza	26
Grafikon 20. Procentualni udio šumarstva u izvozu i uvozu FBiH	26
Grafikon 21. Izvoz i uvoz prerađivačke industrije bazirane na drvetu u FBiH u 000 KM u periodu 2000-2009. godine.....	27
Grafikon 22. Bazni index izvoza i uvoza drvoprerađivačkog sektora u FBiH u periodu 2000-2009. godina	27
Grafikon 23. Udio izvoza i uvoza drvoprerađivačkog sektora u ukupnom izvozu i uvozu FBiH (%).....	28
Grafikon 24. Izvoz i uvoz šumarstva i drvne industrije u FBiH u periodu 2000-2009. godine (000 KM)	29
Grafikon 25. Bazni index izvoza i uvoza šumarstva i drvne industrije u FBiH u periodu 2000-2009. Godina (index=1 u 2000 godini)	29
Grafikon 26. Relativni udio vrijednosti izvoza i uvoza šumarstva i drvne industrije u ukupnom izvozu i uvozu FBiH u periodu 2000-2009. godine	30
Grafikon 27. Zaposlenost u šumarstvu i prerađivačkoj industriji baziranoj na drvetu u FBiH	35

LISTA SKRAĆENICA:

FMPVŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
CBA	Cost Benefit Analysis (Analiza troškova i koristi)
TCM	The Travel Cost Method (Metoda putnih troškova)
HC	Human Capital (metoda vrednovanja zdravstvenih i okolišnih usluga)
HM	Hedonic Method (Metoda procjene hedonističkih usluga)
CVi	Contigent Valuation method (Vrijednost neupotrebe)
TEV	Total economic value (Ukupno gospodarsko vrednovanje)
FSC	Forest Stewardship Council
BDP	Bruto domaći proizvod
GDP	Gros domestic product
BDV	Bruto društvena vrijednost
ŠPD	Šumsko-privredno društvo
SOUR	Složena organizacija udruženog rada
NACE REV.1	The National Association of Catering Executives – Evropska klasifikacija djelatnosti; NACE, Rev. 1. Obavezna za sve članice Europske unije
ISIC REV3	International standard Industrial Classification of All Economic Activities –Treća revizija Međunarodne standardne industrijske klasifikacije svih ekonomskih djelatnosti
JCI	Jedinična carinska isprava
UINO	Uprava za direktno oporezivanje
EUROSTAT	Statistički ured Europske unije (the Statistical Office of the European Communities)
JŠA	Javna šumarska administracija
VTK	Vanjskotrgovinska komora

UVOD

Šuma je javno dobro koje pruža mnogobrojne koristi ljudskom društvu. Sve te koristi se mogu grupisati u dvije grupe. Prvu grupu čine različiti šumski drvni i nedrvni proizvodi na osnovu kojih se razvijaju djelatnosti šumarstva, drvne industrije, te prerade različitih nedrvnih sortimenata. Drugu grupu koristi šuma obezbjeđuje samim svojim egzistiranjem, dajući doprinos razvoju mnogih djelatnosti (poljoprivrede, vodoprivrede, energetike, turizma i sl.) s jedne strane, a s druge osiguravaju uslove za život čovjeka preko mnogobrojnih sociološko-ekoloških funkcija.

Značaj šuma i šumarstva (i drvnog sektora) i njihov doprinos cjelokupnoj nacionalnoj ekonomiji i društvu se mjeri makroekonomskim agregatima (bruto domaći proizvod – BDP, učešće u ukupnom izvozi i uvozu, zaposlenosti i sl.). S obzirom na poteškoće u iskazivanju ukupne vrijednosti proizvoda i usluga koje šuma obezbjeđuje, jasno je da se na takav način ne dolazi do realne slike o značaju djelatnosti koja se bavi korištenjem ovog resursa. Zbog toga se nameće potreba da se u obračun vrijednosti šuma i šumskih zemljišta uključe sve koristi, kako materijalne tako i nematerijalne prirode. To je jedan od bitnih preduslova za uspješno gospodarenje šumskim resursima i kreiranje cjelovite šumarske politike i strategije na nivou Federacije BiH.

S obzirom na karakter studije pri izradi su korištene različite naučno-istraživačke metode i instrumenti, a prije svega metod analize i sinteze, metod relativnih pokazatelja, analiza trenda i dr. Za analize su korišteni zvanični statistički podaci Federalnog zavoda za statistiku, podaci iz godišnjih izvještaja o gospodarenju šumama FMPVŠ, te iskustva drugih zemalja u rješavanju pitanja vrednovanja šuma i šumskih zemljišta iz različitih literalnih izvora.

U cilju usaglašavanja stavova i mišljenja u toku izrade definisanih zadataka stručni tim je bio u stalnim međusobnim konsultacijama, kao i sa odgovornim osobama za ovu studiju ispred Savjeta. Participativno učešće je obezbjeđeno organiziranjem javne rasprave sa svim interesnim stranama i uključivanjem njenih rezultata (komentara, prijedloga i sl.) u finalni dokument.

U skladu sa zahtjevima iz projektnog zadatka izvršene su analize po pojedinim zadacima i prikazane u ovom izvještaju istim redom.

1 REZULTATI SVIH PROVEDENIH ANALIZA IZ DJELOKRUGA RADA

1.1 Identifikacija glavnih proizvoda i usluga od održivog gazdovanja šumama u FBiH u cilju osiguravanja sveukupne održivosti šumskih ekosistema

Gospodarenje (gazdovanje) šumama obuhvata planiranje, uzgajanje, zaštitu i korištenje šuma i šumskog zemljišta. Održivo ili trajno gospodarenje šumama podrazumjeva korištenje proizvoda šuma i upotrebu šuma i šumskih zemljišta na način i sa intenzitetom koji će očuvati njihov biodiverzitet, proizvodnost, sposobnost obnavljanja, vitalnost, te povećati njihov potencijal za obavljanje ekoloških, ekonomskih i socioloških funkcija u sadašnjosti i budućnosti na lokalnom i globalnom nivou.

Šumski ekosistemi obezbjeđuju ljudskom društvu mnogobrojne koristi, a koje se mogu svrstati u dvije grupe. U prvu grupu spadaju direktne ili proizvodne koristi, odnosno materijalna dobra u obliku različitih šumskih drvnih sortimenata i mnogobrojnih tzv. „nedrvnih šumskih proizvoda” kao, razni šumski plodovi, ljekobilje i jestivo bilje, gljive, smola, pluto, drveni ugalj i sl.

Druga grupa koristi od šume proizilazi iz upotrebne vrijednosti šume kao prirodne pojave. Šuma svojim postojanjem obezbjeđuje blagodeti koje čovjek uživa kroz materijalne i nematerijalne koristi. Materijalne koristi se ogledaju kroz doprinos koje šuma daje razvoju drugih djelatnosti kao, turizmu, poljoprivredi, vodoprivredi, energetskom sektoru i sl. Koristi nematerijalne prirode se ogledaju kroz pozitivan uticaj na ljudsko zdravlje preko osiguranja čistog i svježeg zraka, regulacije makro i mikroklimatskih faktora, obezbjeđujući mogućnost rekreacije u cilju poboljšanja psiho-fizičkog stanja čovjeka, zaštite zemljišta i naselja od različitih elementarnih nepogoda, te zadovoljenja kulturološko-estetskih potreba čovjeka. Nabrojane koristi koje šuma obezbjeđuje i koje čovjek koristi, ukazuju i potvrđuju izuzetan značaj šuma i neprocjenjivu vrijednosti koju u sebi sadrži, uključujući njihov biološki, ekološki, zaštitni, općekorisni i klimatski potencijal.

Različiti literalni izvori koji dolaze od različitih autora daju i posebne pristupe u klasifikaciji proizvoda od šuma. Jedan od filozofskih pristupa u objektivizaciji funkcija šuma se zasniva na dva principa u odnosu čovjeka i šume¹.

Prvi pristup zasnovan na konceptu korisnosti se bazira na ideji da su šumski resursi u potpunosti kontrolisani od strane čovjeka i zadovoljenja njegovih različitih potreba u zavisnosti od vremena i prostora. Funkcije šume se smatraju uslugama koje čovjek zahtjeva i koji isključivo odlučuje o njihovoj upotrebi i vrijednosti. Prema ovom konceptu bazne funkcije šuma su ekonomske, ekološke i sociološke sa nizom glavnih funkcija i podfunkcija (tabela 1).

¹ Ilja Vyscot et al. 2003, Quantification and Evaluation of forest Functions on the example of the Czech Republic, Ministry of Environment of the Czech Republic, Prague

Tabela 1. Pregled ekonomskih, ekoloških i socioloških funkcija šuma

Bazne funkcije	Glavne funkcije	Pripadajuće funkcije
Ekonomske	Proizvodne	Drvni proizvodi Nedrvni proizvodi
Ekološke	Stabilizacija	Reprodukcione funkcije
	Vodni režim	Zadržavanje, usporavanje, akumulacija, infiltracija, zadržavanje, pročišćavanje, zaštita vode
	Zaštita zemljišta	Kontrola erozije, kontrola odrona, sprečavanje lavina, zaštita nasipa
	Očuvanje klime i zraka	Stvaranje kisika, akumulacija CO ₂ , filtracija, antiradijacija
Sociološke	Rekreaciona	Rekreacija, lovstvo, turizam
	Zdravstvena	Liječenje
	Kulturološko-edukaciona	Uređenje pejzaža, estetska, meditacija, duhovna, očuvanje prirodnosti, naučna, edukaciona
	Ostale sociološke	Odbrambena

Drugi pristup je koncept postojanja šumskog ekosistema koji svojim postojanjem odbezbjeđuje proizvode i efekte, te prirodne funkcije šuma (prirodni potencijal), neovisno od želje ljudi. Funkcionalni efekti (učinci) su prikazani u tabeli 2.

Tabela 2. Funkcionalni učinci (efekti) šume, prirodni potencijal

Potencijal	Efekti (učinci)
Klimatski	Stvaranje kisika Akumulacija CO ₂ Filtracija Antiradijacija
Vodni	Vodni režim Vodni balans
Edafski	Pedogenetski Sprečavanje klizišta Kontrola erozije Sprečavanje lavina
Biotski (biljni i životinjski)	Primarna proizvodnja Biodiverzitet Stabilizacija ekosistema Ekološka ravnoteža
Poboljšanje pejzaža (krajolika)	Stabilizacija Izgled pejzaža

Koristi od šume kao ekosistema su mnogobrojne, a mogućnost njihovog korištenja je u zavisnosti od postojećih uslova staništa i razvojne dinamike šumske vegetacije. Šume imaju značaj za stanovništvo na različite načine, a jedan od načina korištenja je u privredne svrhe, što je moguće kroz generacije, samo pod uslovom, da način i obim korištenja ne ugrožava prirodni

potencijal i stanje resursa. Šume, predstavljaju gigantsku tvornicu koja, s obzirom na količinu proizvedene organske materije (drveta), nema konkurencije, a da pri tome ne zagađuje okolinu, naprotiv, unapređuje je. Drvo je izvanredna i vrijedna sirovina. Shvatajući vrijednost i značaj drveta za svoju zemlju i svoj privredni život mnogi narodi nazivaju svoje šume “ zelenim zlatom”. Koristi u sferi materijalnih dobara, uslovljene stepenom razvijenosti proizvodnih snaga ljudskog društva, uočljive su u stvarnom privrednom životu, uslijed čega su u svijesti ljudi nerijetko prihvaćene kao osnovna manifestacija koristi od šume, dok se ostale koristi, na neki način podrazumjevaju i prateće se u izvšenju osnovne funkcije šuma.

Posmatrano u širem kontekstu, portfolio proizvoda i usluga šumarskih preduzeća je vrlo širok. Zakon o šumama F BiH iz 2002. godine jasno definiše šumske proizvode kao “sve proizvode šuma i šumskog zemljišta, uključujući, šumsko drveće i žbunje i sve njihove dijelove, sjeme, koštunjičavo voće, bobičaste plodove, koru drveta, korijen, šišarke i plodove druge vegetacije unutar šume, mahovinu, paprat, travu, trsku, cvijeće, ljekovito, aromatsko i jestivo bilje i druge biljke, gljive, biljni sok, smolu, med, listinac, divljač i ostale životinje koje žive u šumi, travnati ili pašnjački prekrivač, treset, zemlju, pijesak, šljunak i kamen”. Takođe isti zakon definiše funkcije šuma kao: ekološke (biodiverzitet – zaštita staništa, zaštita zemljišta, zaštita voda, klimatska – uključujući ulogu šuma kod vezivanja ugljika iz zraka), ekonomske (prihod od proizvodnje drveta i sekundarnih šumskih proizvoda) i sociološke (rekreacija, turizam, obrazovanje, istraživanje, odbrana, zaštita objekata i infrastrukture).

Nacrt Zakona o šumama, koji je trenutno u proceduri, sveobuhvatno i na prihvatljiv način definiše funkcije šuma, što je i u skladu sa FAO klasifikacijom i to:

- a) ekološke: zaštita biodiverziteta, zaštita staništa, zaštita zemljišta, zaštita voda, klimatska, uključujući ulogu šuma u vezivanju ugljika iz zraka;
- b) socijalne: nauka, istraživanje, obrazovanje, odbrana, zaštita naselja, objekata i infrastrukture, turizam, rekreacija, pejzažno-estetske funkcije, istorijske funkcije, umjetnost, duhovno-spiritualne funkcije i unaprijeđenje kvaliteta življenja stanovništva.
- c) ekonomske: prihod od proizvodnje drveta i nedrvnih šumskih proizvoda.

Proizvodi od drveta i nedrvni šumski proizvodi obuhvataju:

- šumsko drveće i grmlje i sve njihove dijelove;
- biomasu ukupne šumske vegetacije;
- cvjetove, sjeme, koštunjičavo voće, bobičaste i druge plodove, koru drveta, korijen, šišarke i plodove druge vegetacije unutar šume;
- mahovinu, lišajevе, paprat, travu, trsku, cvijeće, ljekovito, aromatsko i jestivo bilje i druge biljke i njihove djelove;
- gljive;
- biljni sok ili smola;
- med;
- listinac;
- divljač i ostale životinje koje žive u šumi;
- ribe, puževe i rakove;
- travnati ili pašnjački prekrivač;
- treset, zemlju, pijesak, šljunak i kamen sa površine zemlje.

Uslijed objektivnih ekonomsko–društvenih uslova u prethodnim periodima, a i danas, poslovni sistemi šumarstva u BiH nisu razvili širok portfolio proizvoda i usluga. Međutim, promjene u zahtjevima društva u odnosu na šumske resurse, neminovno nameću potrebu drugačijeg i

naprednijeg programa proizvoda i usluga koje bi preduzeća šumarstva trebala ponuditi tržištu i javnosti.

Detaljna analiza proizvodno-poslovnog portfolia preduzeća šumarstva u FBiH je izvršena u studiji „Planiranje, ekonomika i marketing šumarskog poslovanja“. Prema podacima poslovanja preduzeća šumarstva FBiH u ostvarenom ukupnom prihodu dominira prihod od prodaje šumskih drvnih sortimenata sa oko 80% (u 2006. godini) do 90% (u 2009. godini). Ovaj udio je različit po pojedinim preduzećima. U ostale prihode spadaju prihodi po osnovu korištenja sredstava kantonalnih ili federalnog budžeta, dok je neznatan procenat prihoda ostvaren od izvršenih usluga i ostalih proizvoda šumarstva.

Ovakva struktura prihoda ukazuje na veoma uzak proizvodno-poslovni portfolio preduzeća šumarstva koji je neprihvatljiv s obzirom na izuzetne mogućnosti korištenja različitih proizvoda i usluga šuma. Višedecenijska ovisnost preduzeća šumarstva isključivo o drvetu ne može osigurati dugoročnu održivost šumskih ekosistema. Vlasnik državnih šuma ima interes za korištenje ukupnih proizvodnih potencijala, te bi trebao od korisnika (preduzeća) zahtijevati njihovo korištenje u cilju povećanja ukupnog prihoda i povećanja ukupne novostvorene vrijednosti u šumarskom sektoru.

Neophodno je da šumarska preduzeća poduzmu sve strateške i institucionalne aktivnosti u cilju njihove diverzifikacije i unapređenja poslovno-proizvodnog portfolia.

1.2 Analiza relevantnih svjetskih iskustava u utvrđivanju sveukupne vrijednosti šuma i šumskih zemljišta

Tradicionalni pristup u vrednovanju šuma se bazira na utvrđivanju vrijednosti drvene zalihe i vrijednosti šumskog zemljišta, koristeći klasične metode od kojih pominjemo:

- Metod sječive (prodajne) vrijednosti,
- Metod prihodne vrijednosti,
- Metod troškovne vrijednosti.

Metod sječive vrijednosti se sastoji u izračunavanju vrijednosti drvene zalihe koja se preračunava u sortimente i na bazi cijena se dobije ukupna vrijednost drvene mase.

Prihodna vrijednost se zasniva na utvrđivanju vrijednosti razlike između prihoda i troškova koji se moraju svesti na isto dospijeće.

Troškovna metoda se sastoji u utvrđivanju troškova podizanja sastojine i ta se vrijednost svodi na dan procjene.

Ove metode su nastale davno i bile su u skladu sa tadašnjim namjenama procjene vrijednosti. Savremeni šumarski ekonomisti smatraju da je računanje vrijednosti šuma klasičnim metodama samo parcijalno rješenje. Njima je obuhvaćeno vrednovanje gospodarske funkcije šume, dok je potpuno zanemarena vrijednost općekorisnih funkcija. Ovim metodama se ne omogućuje ostvarenje koncepta održivog ekonomskog i ekološkog razvoja. Dakle, klasične metode nisu dovoljne da odraze vrijednost i značaj šuma.

Šumarski ekonomisti i ekonomisti prirodnih resursa uopšte, 80-tih godina prošlog stoljeća intenzivno se bave problemom vrednovanja prirodnih resursa. U svijetu su razvijene mnoge metode vrednovanja, a najčešće korištene su:

- Metoda analize troškova i koristi (Cost Benefit Analysis – CBA),
- Metoda putnih troškova (The Travel Cost Method - TCM)
- Metode vrednovanja zdravstvenih i okolišnih usluga (Human Capital –HC),

- Metode procjene hedonističkih usluga (Hedonic Method –HM)
- Vrijednost neupotrebe (Contigent Valuation method –CV) i dr.

Ni jedna od ovih metoda nije sveobuhvatna i u zavisnosti od potrebe i ciljeva vrednovanja koristi se odgovarajuća metoda. Metoda analize i troškova (CBA) je najviše primjenjivana za vrednovanje prirodnih resursa. Ova metoda se zasniva na procjeni troškova i koristi od nekog poduhvata projekta. Npr., ako se izvrši sječa na nekom području, onda se izračunava koliko to obešumljenje pridonosi povećanju erozije, uticaju vjetrova, regulaciji režima voda, klimi, zdravlju ljudi idr. Sve se to nastoji izraziti u novcu i radi usporedivosti svesti te novčane vrijednosti na jedan datum, metodom diskontiranja. Osnovni nedostatak koji ova metode ima za primjenu u šumarstvu je, što ona u sebi ne sadrži kriterij kontinuiteta tj. nema ugrađen mehanizam za očuvanje ekoloških vrijednosti za buduće generacije.

Sve ove metode su dosta komplikovane i u njihovoj primjeni je prisutan element subjektivnosti. Međutim i pored toga one se u svijetu danas uveliko koriste. Iskustva nekih zemalja potvrđuju činjenicu višestruko veće vrijednosti ekoloških, klimatskih, socijalnih vrijednosti šuma u odnosu na proizvodnu funkciju.

Navodimo primjere vrednovanja šuma u nekim evropskim zemljama. U njemačkoj pokrajini Baden-Wurttemberg rezultati istraživanja pokazuju da je vrijednost općekorisnih, zaštitnih, rekreativnih funkcija šuma veća za oko 30 puta u odnosu na proizvodnu funkciju. Procjena vrijednosti pojedinih općekorisnih funkcija je vršena posebno uz primjenu adekvatne metode. U Švedskoj se vrši oporezivanje emisije CO₂ i SO₂ kao glavnih uzročnika stvaranja efekta staklene bašte. Taj iznos poreza je 250 SKr/toni (26,5 eura/toni)². Godišnja vrijednost švedskih šuma koje su izvan sječe, apsorbujući CO₂ iz zraka iznosi 8 milijardi SKr (848 miliona eura)³ i ta vrijednost je veća od vrijednosti ukupnih godišnjih sječa.

Kao primjer vrednovanja rekreacione funkcije šume kao društvene koristi, imamo u Švedskoj, gdje se šume koje se nalaze u blizini naselja izdvajaju iz uobičajenog gospodarenja, tako da gubici zbog zabranjenih sječa iznose oko 700 miliona SKr (74 milion eura) godišnje. Ta vrijednost se shvaća kao vrijednost rekreacione funkcije.

U Velikoj Britaniji prema metodi putnih troškova (TCM) godišnja vrijednost rekreacionih usluga šuma je procjenjena na 14-83 miliona eura⁴.

U Hrvatskoj se primjenjuju modeli vrednovanja općekorisnih funkcija šuma. Metoda je propisana Pravilnikom o uređivanju šuma. Po ovoj metodi, prema unaprijed definisanim oblicima općekorisnih funkcija, dodjeljuje se svakom obliku općekorisne funkcije odgovarajuća ocjena, čiji rasponi su takođe definisani u zavisnosti od tipa sastojine (da li se radi o gospodarskoj šumi, zaštitnoj ili šumi posebne namjene). Prema ocjeni svakog oblika općekorisne funkcije svakoj od kategorija sastojine se dodjeljuje odgovarajući broj bodova. Nakon toga se prema utvrđenoj vrijednosti boda izračunava vrijednost svih općekorisnih funkcija. Prema toj metodologiji, prosječna godišnja vrijednost općekorisnih funkcija šuma po 1 ha u Hrvatskoj je 3.290 kn (470 eura)⁵.

² Sabadi, R.: Vrednovanje šuma u njihovoj ukupnosti

³ Ibid,

⁴ Ibid

⁵ Posavec, S.:Vrednovanje metoda za procjenu vrijednosti šuma, magistarski rad

U mnogim evropskim zemljama su zakonom definisani modeli računanja nadoknade zbog privremene ili trajne promjene namjene funkcije šume. Tako je npr. u Češkoj po zakonu određen godišnji iznos nadoknade za privremeno oduzetu šumu, izračunat na bazi prosječne produkcije šuma koja se množi sa faktorom ekološkog značaja čija vrijednost se kreće od 1,5-5,0 u zavisnosti od kategorije šuma. Ako se radi o trajno oduzetoj šumi, onda se visina nadoknade računa kao gubitak kapitalne vrijednosti uz primjenu kamatne stope ($p=2\%$).

U Rumuniji je takođe razvijen koncept ukupnog gospodarskog vrednovanja (TEV) rumunskog šumarskog sektora. Ukupno gospodarsko vrednovanje (TEV) nekog resursa jeste vrijednost svih dobrobiti izvedenih iz njega. Te dobrobiti mogu biti podijeljene u ukupne upotrebne vrijednosti i ukupne neupotrebne vrijednosti. Upotrebne vrijednosti obuhvataju primarnu, sekundarnu i opcijsku vrijednost, dok neupotrebne podrazumjevaju egzistencijalne vrijednosti i vrijednosti nasljeđa. TEV pokušava staviti naglasak na resurs koji odražava, što je više moguće, njegovu vrijednost društvu kao cjelini, a ne samo jednoj ili više zainteresovanih skupina. Svaka od tih skupina (zemljoposjednici, šumari, lovci, stočari, turist i dr.) vrednije šumske resurse različito. TEV model pokušava uzeti u obzir te različite poglede pokazujući, koji to ekonomski faktori utiču na gospodarenje šumama na različitim nivoima društva. TEV pomaže menadžerima u donošenju ekonomski utemeljenih, a ipak ekološki osjetljivih odluka, korištenjem jedinstvenog pristupa pri usporedbi uticaja različitih načina gospodarenja. Ona omogućava da ekološki uticaji proizašli iz različitih odluka budu lakše prihvaćeni i vrednovani u ekonomskim okvirima. Iako sadrži u sebi mnogo pretpostavki, TEV se ipak smatra korisnim alatom pri donošenju odluka.

Detaljnijim istraživanjem i analizom „najboljih praksi“ došlo se do općeg zaključka da ne postoji usaglašena metoda izračunavanja ekonomske vrijednosti šuma. Posebne poteškoće se javljaju u vrednovanju netržišnih vrijednosti proizvoda i usluga za koje se primjenjuju različite metode, ali sa mnogo ograničenja. Postoji niz faktora koji ograničavaju realnu procjenu vrijednosti a jedan od osnovnih je prisustvo subjektivnosti. Rezultati procjene različitih interesnih grupa mogu biti različiti, što zavisi od procjene očekivanih prihoda i troškova u budućnosti i od primjenjene diskontne stope. Kao posljedica toga, procjenjena vrijednost šume u mnogim slučajevima može biti različita. Međutim, to ne znači da ne treba pristupiti urgentnom utvrđivanju sveukupne vrijednosti šuma i šumskog zemljišta u FBiH na temelju relevantnih svjetskih iskustava. Tim prije što sveukupna vrijednost šuma u FBiH nikada do sada nije utvrđena. Međutim, društvo je shvatilo značaj šume u stvaranju osnovnih uslova opstanka čovjeka, te je Zakonom o šumama iz 2002. godine (koji je stavljen van snage) definisano izdvajanje za korištenje općekorisnih funkcija od strane svih pravnih subjekata u iznosu od 0,1% od ukupnog prihoda, što se može shvatiti kao način iskazivanja vrijednosti općekorisnih funkcija šuma. Uredbom o šumama iz 2009. godine kao i prijedlogom novog Zakona o šumama ova stopa iznosi 0,07%. Sveukupno vrednovanje šuma je važno iz više razloga, a prije svega u cilju objektivnog obeštećenja u slučajevima nastanka šteta bilo kog oblika, davanja koncesija na trgovinu karbonom, utvrđivanja rente na ime korištenja šuma, određivanja iznosa za korištenje općekorisnih funkcija šuma itd. Zato je potrebno na bazi svjetskih iskustava razvijati metodiku kojom će biti obuhvaćene sve vrijednosti, odnosno sve funkcije šuma. Poseban interes za sveukupno utvrđivanje vrijednosti šuma i šumskih zemljišta ima vlasnik šuma – Federacija BiH kao većinski vlasnik. U tom smislu neophodno je da nadležne federalne institucije obezbjede politički konsenzus, finansijska sredstva i odgovarajuću kadrovsku osnovu za provođenje sveukupnog vrednovanja šuma i šumskog zemljišta.

1.3 Prijedlog elemenata metodike sveukupnog vrednovanja šumskih resursa u Federaciji BiH sa smjernicama za kategorizaciju šuma u Federaciji BiH prema njihovoj ukupnoj vrijednosti

Prilikom vrednovanja pojedinih koristi od šume potrebno je napraviti jasnu razliku između onih proizvoda koji se mogu novčano izraziti i novčano nemjerljivih koristi (ekoloških, socioloških i drugih općekorisnih funkcija) šume.

Novčana vrijednost mjerljivih koristi šume valorizuje se na tržištu na osnovu ponude i potražnje. Ukupna vrijednost novčano mjerljivih koristi je jednaka zbiru količnika količina pojedinih proizvoda i njihovih cijena.

Vrijednost općekorisnih funkcija zavisi od niza varijabli koje nemaju direktnu vezu sa samom pojavom tj. određenom funkcijom šume. Zato je jedino moguće vršiti procjenu vrijednosti pomoću savremenih metoda i tehnika vrednovanja.

Vrednovanje šumskih proizvoda i usluga je osnova za određivanje ukupnih potreba za ulaganjem u šume i pravilnu raspodjelu koristi koje šuma pruža. Dakle, valorizacija šumskih proizvoda i usluga s jedne strane i pravilno određivanje funkcija šuma dovodi u optimalan odnos ostvarene koristi i troškove, tj. potrebna ulaganja.

Postavlja se pitanje: kako valorizirati ukupnu vrijednost svih funkcija koje šuma obavlja? Nesporna je međusobna uslovljenost i međuzavisnost svih funkcija šuma, jer samo zdrava i vitalna šuma, koja ima ekonomsku vrijednost pretpostavlja i veći kvalitet općekorisnih funkcija šuma. Iako će značaj općekorisnih funkcija šuma u budućnosti da raste, značaj proizvodne funkcije se neće smanjivati nego će, takođe da se povećava. Razlog tome je, ne samo doprinos šumarstva nacionalnoj ekonomiji, nego i zbog rastuće tražnje za drvetom i nedostatkom adekvatnih supstituta u njegovoj upotrebi. Općekorisne funkcije šuma su, ustvari, rezultanta funkcionisanja šume kao ekosistema i u suštini, posljedica proizvodne funkcije. Proizvodna funkcija se zbog toga pojavljuje kao "općekorisna", dok su općekorisne funkcije u isto vrijeme i ekonomske i to zbog svog višestrukog pozitivnog uticaja na uslove života i rada čovjeka. Analiza svjetskih iskustava o vrednovanju šumskih resursa ukazuje na kompleksnost metoda vrednovanja, ali i na nepostojanje jedinstvene formule koja bi mogla da se koristi u dužem vremenskom periodu.

Pri izradi metodike sveukupnog vrednovanja je potrebno utvrditi sljedeće elemente:

1. Odrediti svrhu (namjenu) vrednovanja
2. Definisati glavne proizvode i usluge koje šuma pruža
3. Izvršiti kategorizaciju proizvoda i usluga na
 - direktne vrijednosti: tržišna vrijednosti (drvo i proizvodi od drveta, nedrvni šumski proizvodi) i netržišne upotrebne vrijednosti (npr. rekreacija, edukacija, nauka)
 - indirektno vrijednosti (ekološko-zaštitne vrijednosti)
4. Obračun direktnih i indirektnih vrijednosti se može bazirati na tržišnim principima ili različitim netržišnim metodama (npr. spremnost konzumenta da plati za uslugu-*willing to pay*) koje netržišne vrijednosti pretvaraju u tržišne.

Dakle, pri vrednovanju je neophodno primjeniti različite metode vrednovanja u skladu sa naprijed navedenim.

Za vrednovanje direktnih koristi mogu se primjeniti klasične metode vrednovanja, dok se za izračunavanje općekorisnih funkcija mogu koristiti iskustva zemalja koje razvijaju i primjenjuju različite metode vrednovanja.

1.3.1 Prijedlog elemenata metodike vrednovanja općekorisnih funkcija šuma

Proučavajući metode vrednovanja indirektnih koristi koje se koriste u svijetu, mišljenja smo da bi u sadašnjim uslovima u cilju objektivne procjene vrijednosti bilo opravdano koristiti iskustva zemalja sa sličnom kulturološko-historijskom tradicijom, ekološko-sociološkim ambijentom, stepenom ekonomskog razvoja, nivoa razvoja ekološke svijesti i sl. U tom smislu bi iskustva u vrednovanju šuma iz Republike Hrvatske bila prihvatljiva i u našim uslovima, pored navedenog i zbog jednostavnosti u primjeni. Elementi za obračun su sadržani u šumskoprivrednim osnovama. Ova metodika se bazira na obračunu direktnih koristi od šume uz primjenu klasičnih metoda, dok se obračun vrijednosti općekorisnih funkcija šuma vrši posebno za svako područje u zavisnosti od značaja pojedinih funkcija. Na osnovu značaja se vrši ocjenjivanje i pridruživanje vrijednosnih bodova. Sumiranjem svih bodova se dolazi do vrijednosti općekorisnih funkcija pojedinih kategorija šuma.

U skladu sa procjenama stručnjaka da se općekorisne funkcije mogu obnoviti za 50 godina, prosječna godišnja vrijednost općekorisnih funkcija se izračunava kao pedeseti dio izračunate vrijednosti općekorisnih funkcija⁶.

Sveukupna vrijednost šuma dobivena kombinacijom klasičnih metoda vrednovanja i predloženom metodom vrednovanja općekorisnih funkcija šuma, mogla bi poslužiti kao osnova za kategorizaciju šuma prema njihovoj vrijednosti. U tom smislu se mogu predložiti osnovne kategorije šuma i šumskog zemljišta⁷:

1. Proizvodne šume
2. Zaštitne šume i
3. Šume posebne namjene

Ova osnovna podjela ima važnost sa aspekta investiranja u održavanje i unapređenje stanja šuma. Proizvodne šume, čija je osnovna funkcija proizvodnja drvne mase i nedrvnih proizvoda, ali i ostalih ekološko-zaštitnih usluga, bi mogle biti kategorisane u više kategorija u skladu sa obračunatim ukupnim vrijednostima.

Zaštitne šume i šume posebne namjene su šume koje u sebi sadrže visoke sociološko-ekološke vrijednosti i koje, zbog njihove važnosti, mogu biti definisane i kao šume visoke zaštitne vrijednosti. U ove šume se mogu svrstati bilo koji od tipova šuma, bez obzira da li se radi o visokim, izdanačkim, prirodnim ili vještački uzgojenim šumama. U cilju očuvanja i unapređenja postojećih vrijednosti, one treba da imaju poseban tretman u pogledu finansiranja njihove održivosti. U skladu sa FSC principima definisano je 6 tipova šuma visoke zaštitne vrijednosti:

1. Područja koja na globalnom, regionalnom ili državnom nivou sadrže važne koncentracije biodiverziteta
2. Velike šumske površine nivoa krajolika značajne na globalnom, regionalnom ili državnom nivou
3. Područja koja sadrže ekosisteme koji su rijetki, u opasnosti ili ugroženi
4. Područja koja pružaju osnovne prirodne koristi krivičnim situacijama
5. Područja neophodna za zadovoljavanje osnovnih potreba lokalnih zajednica

⁶ Pravilnik o vrednovanju šuma u Hrvatskoj

⁷ Ova klasifikacija je u skladu sa klasifikacijom šuma i šumskih zemljišta u Metodici II inventure šuma u BiH

6. Područja značajna za tradicionalni kulturni identitet lokalnih zajednica⁸

Sveukupno vrednovanje je u interesu vlasnika šuma, tj. Federacije BiH koja je većinski vlasnik i koja daje šume na korištenje preduzećima šumarstva. Utvrđena vrijednost može biti osnova za određivanje iznosa rente, tj. nadoknade za korištenje šuma, određivanje nadoknade za općekorisne funkcije šuma, te za donošenje različitih odluka u šumarstvu i određivanje prioriteta za investiranje. S druge strane, nemogućnost samoodrživog finansiranja određenih tipova šuma (neproduktivnih, zaštitnih i sl.) se mora uvažavati i rješavati na adekvatan način.

1.4 Prikaz ključnih ekonomskih pokazatelje: ukupni BDP, procentualni udio šumarstva i prerađivačke industrije koja se bazira na drvetu u ukupnom BDP, procentualni udio drugih sektora u ukupnom BDP-u kako bi se mogli uporediti trendovi u šumarstvu (i prerađivačkoj industriji koja se bazira na drvetu) i drugim sektorima u periodu 2000 – 2009.godine

1.4.1 Mjesto i značaj šumarstva u nacionalnoj ekonomiji

Prirodni resursi su jedan od osnova za razvoj svake nacije, a šuma predstavlja jedno od najvažnijih prirodnih bogatstava Bosne i Hercegovine. Na toj osnovi se razvilo šumarstvo kao djelatnost iz koje proizilazi mogućnost razvoja prerađivačke industrije na bazi drveta.

Šumarstvo predstavlja proizvodnu djelatnost, čiji je osnovni zadatak zadovoljenje društvenih potreba za proizvodima od drveta i ostalim nedrvinim proizvodima i uslugama koje šuma može da pruži. To je privredna djelatnost koja zajedno sa ostalim privrednim djelatnostima čini integralni dio cjelokupne nacionalne proizvodnje. Pored ovoga, šumarstvo je djelatnost koja gospodari jednim od najvažnijih prirodnih resursa koji predstavlja bitan preduslov za odvijanje životnih aktivnosti i uslov opstanka čovjeka.

Prema tome, ako posmatramo značaj šumarstva i njegovu ulogu u privredi jedne zemlje, ne smijemo zanemariti da šumarstvo vršeći privrednu aktivnost, vrši istovremeno i mnogobrojne druge općekorisne funkcije i time stvara neophodne uslove za život i rad cijeloj društvenoj zajednici.

Mjesto i značaj šumarstva u privredi određuju mnogi elementi, kao:

- učešće šumarstva u bruto domaćem proizvodu (GDP),
- učešće šumarstva u izvozu,
- odnos sa privrednim granama koje se u reprodukcijom lancu direktno naslanjaju na šumarstvo kao sirovinsku djelatnost (drvena industrija),
- odnos sa drugim privrednim djelatnostima kao što su poljoprivreda, vodoprivreda, turizam i sl.
- zaposlenost i dr.

1.4.2 Bruto domaći proizvod Federacije BiH – *Gros domestic product* (GDP)

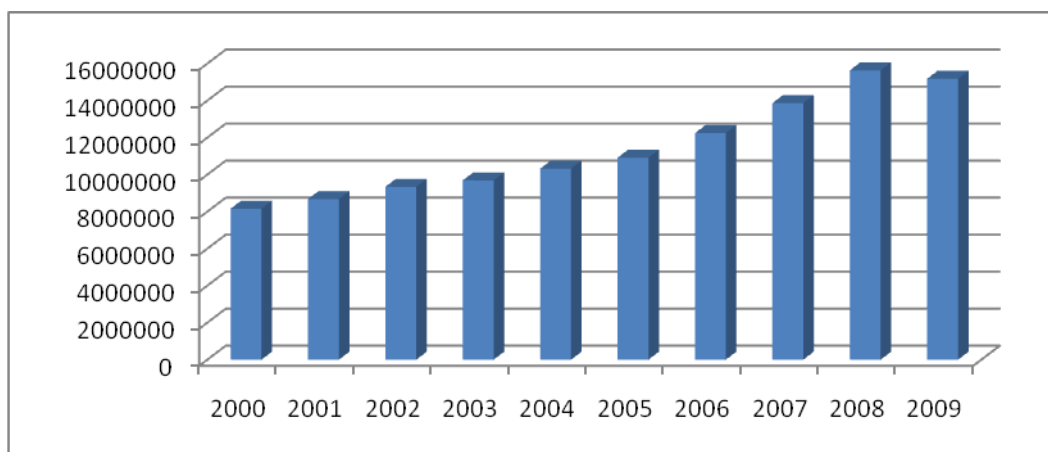
Od svih makroekonomskih pokazatelja najvažniji je bruto domaći proizvod (GDP). GDP je najsvēobuhvatnija mjera ukupne proizvodnje roba i usluga neke države. To je pokazatelj ukupnih

⁸ Na osnovu ovih principa su definisane kategorije šuma visoke zaštitne vrijednosti u BiH, koje smo u ovoj studiji preuzeli (Šume visoke zaštitne vrijednosti u BiH, vodič, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, 2008.godina)

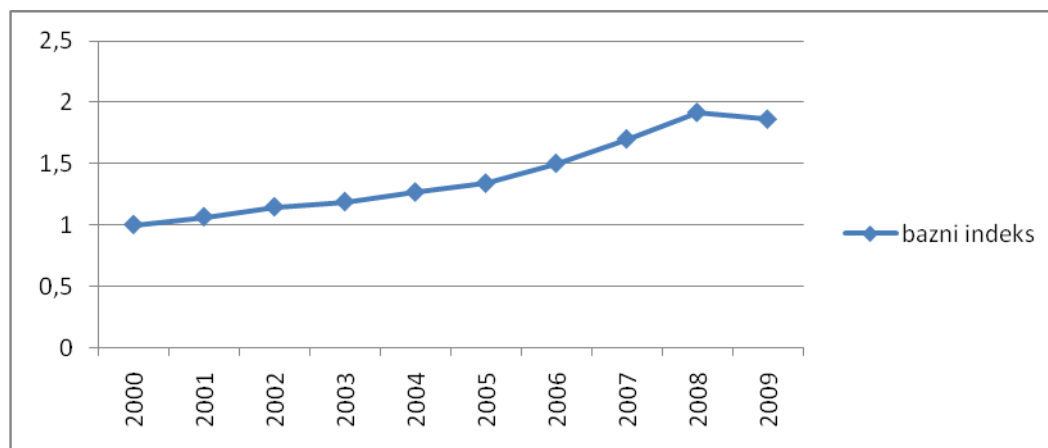
rezultata jedne privrede, prema kojem se ocjenjuje nivo ekonomskog razvoja neke zemlje, komparirajući GDP po stanovniku.

Prikazi GDP Federacije BiH u periodu 2000-2009. godine, bazni i lančani indeksi su dati na grafikonim 1,2 i 3. Svi podaci prikazani u ovom poglavlju dobiveni su od Federalnog zavoda za statistiku.

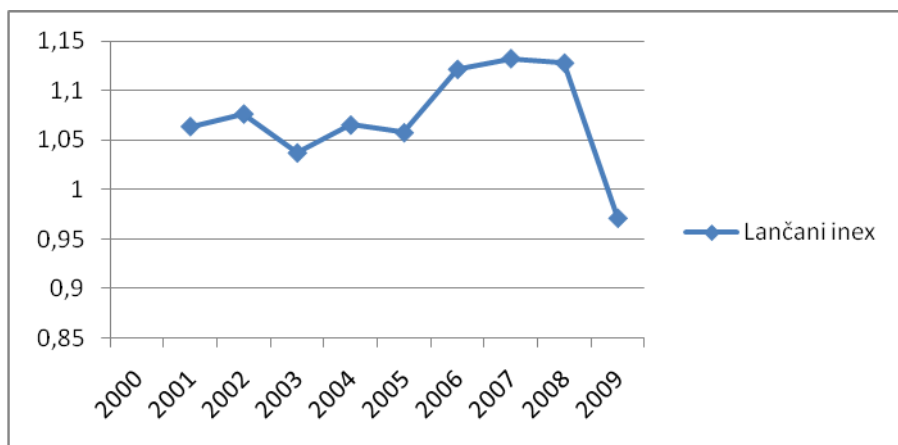
Ukupan GDP Federacije BiH je u periodu 2000-2008. godine imao trend kontinuiranog rasta, a u 2009. godini je zabilježen blagi pad. Preko baznog indeksa se sagledava intenzitet porasta u odnosu na baznu 2000. godinu i on iznosi u 2008. godini 1,92, dok je u 2009. godini zabilježen pad GDP uz bazni indeks 1,86. Lančani inex ukazuje na kretanje veličine GDP u pojedinim godinama u odnosu na prethodnu, sa istaknutim padom vrijednosti GDP u 2009.godini sa indexom 0,97.

Grafikon 1. GDP u Federaciji BiH u periodu 2000-2009. godine (000 KM)

Grafikon 2. Bazni index GDP u Federaciji BiH u periodu 2000-2009. godine (index=1 u 2000.godini)

Grafikon 3. Lančani index BDP u Federaciji BiH u periodu 2000-2009. godine

1.4.3 Bruto društvena vrijednost (BDV) proizvodnje u djelatnosti šumarstva

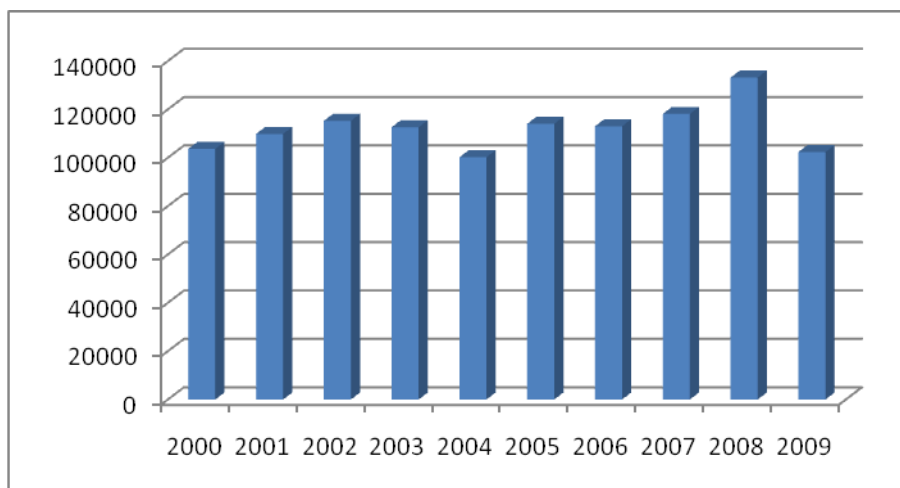
U tabeli 3. i na grafikonu 4. je dat prikaz ukupne društvene vrijednosti u djelatnosti šumarstva u periodu 2000-2009. godina. Uočava se blagi porast BDV proizvodnje u šumarstvu u periodu 2000-2004. godine sa stagnacijom i neznatnim opadanjem u istoj godini u odnosu na prethodnu, a nakon toga slijedi porast do 2008. godine. U 2009. godini je došlo do osjetnog opadanja vrijednosti proizvodnje u šumarstvu što je posljedica globalnih ekonomskih kretanja. Na grafikonu 5. se preko baznog indeksa sagledava intenzitet porasta BDV proizvodnje u šumarstvu. Bazni index ukazuje na spor rast BDV proizvodnje u šumarstvu u posmatranom periodu, uz nešto naglašeniji rast u 2008.godini sa indeksom 1,28 i padom indeksa u 2009. godini ispod 1 (0,99), odnosno ispod nivoa vrijednosti u 2000.godini. Lančani index pokazuje intezitet promjene iznosa BDV proizvodnje u šumarstvu u pojedinim godinama u odnosu na prethodne. Najveći pad vrijednosti proizvodnje u šumarstvu je u 2009.godini, gdje je BDV proizvodnje šumarstva iznosila svega 77% od vrijednosti u 2008. godini.

Tabela 3. Bruto društvena vrijednost u djelatnosti šumarstva i procentualni udio u GDP Federacije BiH

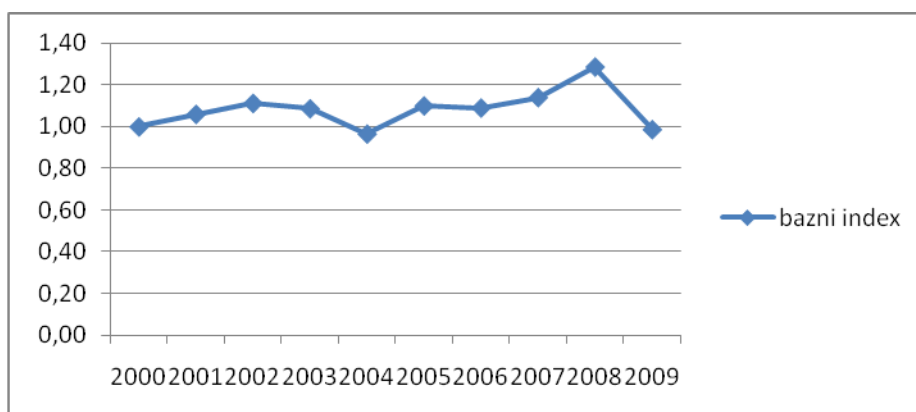
Kategorija/ godina	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
BDV proizvodnje u šumarstvu (000KM)	103.661	109.846	115.253	112.608	100.181	114.030	113.005	118.114	133.148	102.349
Udio šumarstva u GDP FBiH (%)	1,27	1,27	1,23	1,16	0,97	1,04	0,92	0,85	0,85	0,67

Izvor: Federalni Zavod za statistiku

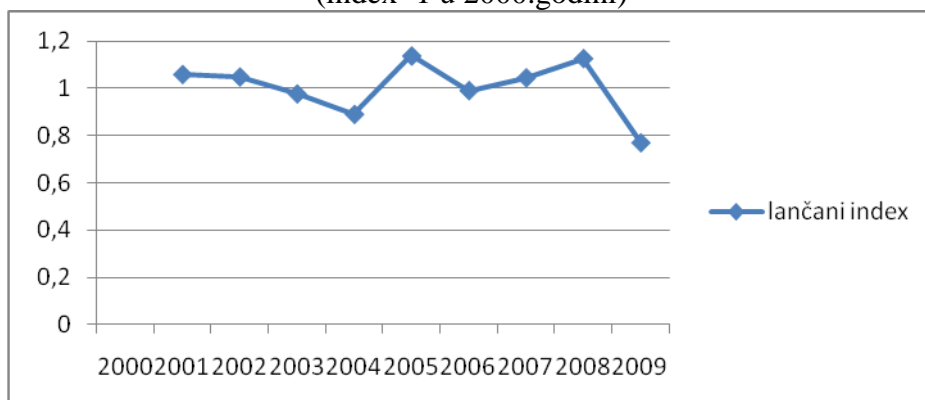
Podaci koji se odnose na BDV proizvodnje u šumarstvu prikazani u tabeli se razlikuju od podataka vrijednosti proizvodnje u šumarstvu objavljenih u izvještajima Federalne uprave za šume. Razlike su u potpunosti logične, s obzirom na metodiku utvrđivanja bruto društvene vrijednosti, odnosno bruto dodane vrijednosti.⁹

Grafikon 4. Bruto društvena vrijednost proizvodnje u šumarstvu Federacije BiH (000KM)

Grafikon 5. Bazni index BDV proizvodnje u šumarstvu F BiH u periodu 2000-2009. godina (index=1 u 2000.godini)

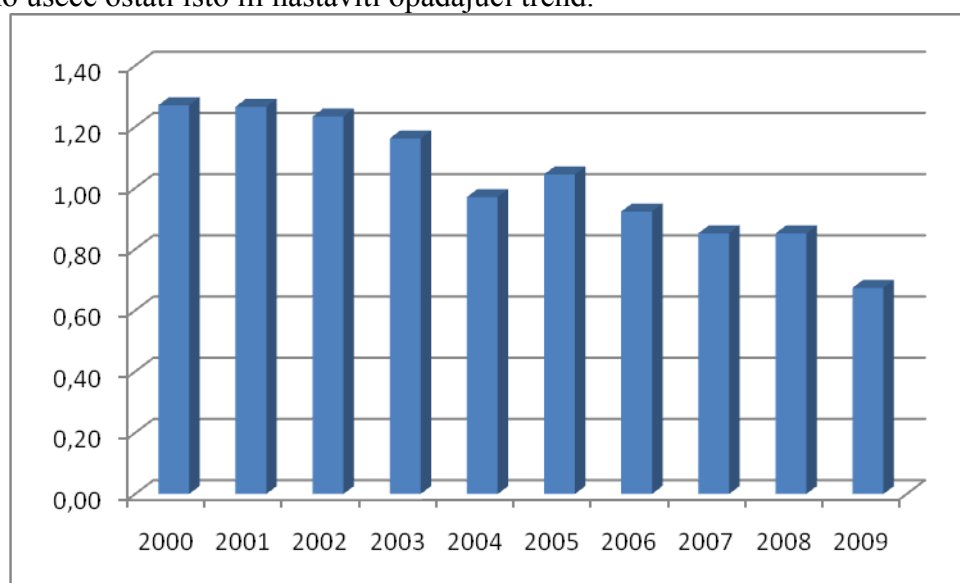

Grafikon 6. Lančani index BDV proizvodnje u šumarstvu F BiH u periodu 2000-2009.godina

⁹ Statistički godišnjak/ljetopis Federacije BiH, Sarajevo 2009

1.4.4 Udio šumarstva u GDP Federacije BiH

Na grafikonu 7. je prikazan udio BDV proizvodnje u šumarstvu u GDP Federacije BiH u periodu 2000-2009.godina. Iako je GDP u Federaciji BiH bio u stalnom porastu, a takođe i BDV proizvodnje u šumarstvu, procentualni udio bruto društvene vrijednosti proizvodnje u šumarstvu u ukupnom GDP FBiH ima opadajući trend, krećući se od 1,27% do 0,67% od ukupnog GDP FBiH (grafikon 7). Ovo jasno ukazuje na sporiji rast BDV proizvodnje u šumarstvu u odnosu na porast GDP, odnosno veće ušesće ostalih sektora u GDP koji su imali veći intenzitet porasta vrijednosti. Iako na prvi pogled izgleda da bi mogli očekivati veći relativni udio BDV proizvodnje u šumarstvu u ukupnom GDP FBiH ipak se to, najvjerovatnije neće desiti. S obzirom na očekivani ekonomski rast ukupne privrede BiH i porast GDP, koji će se bazirati na intezivnijem razvoju ostalih privrednih djelatnosti, očekuje se i porast BDV proizvodnje u šumarstvu u apsolutnom smislu na osnovu unapređenja proizvodno poslovnog portfolia (korištenje raspoloživog etata, korištenje nedravnih proizvoda, turizam, lovna privreda i dr.), dok će relativno ušesće ostati isto ili nastaviti opadajući trend.

Grafikon 7. Procentualni udio BDV proizvodnje u djelatnosti šumarstva u GDP FBiH u periodu 2000-2009.godina

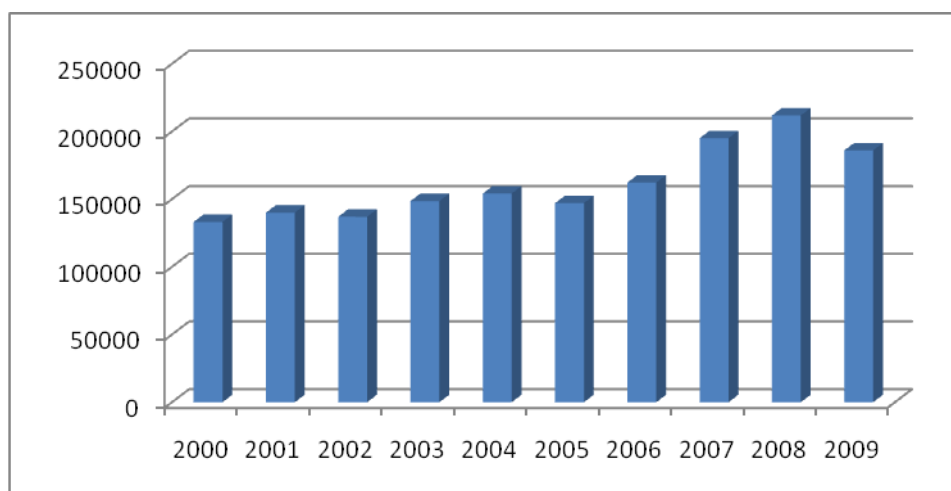
1.4.5 Bruto društvena vrijednost (BDV) proizvodnje u drvnom sektoru FBiH

Prikaz bruto društvene vrijednosti proizvodnje u drvnom sektoru, gdje je obuhvaćena prerađivačka industrija bazirana na drvetu i proizvodnja namještaja od drveta u periodu 2000-2009. godine je dat u tabeli 4. i grafikonu 8.

Tabela 4. BDV proizvodnje u drvnom sektoru i udio drvnog sektora u GDP Federacije BiH

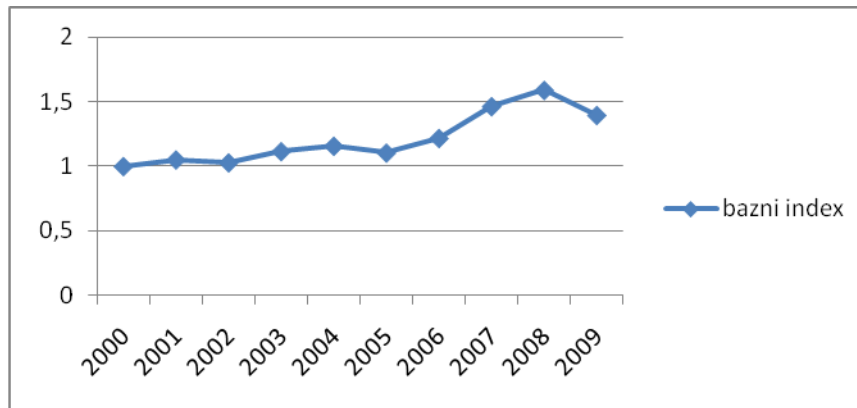
Kategorija/ godina	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
BDV proizvodnje u drvnom sektoru (000 KM)	133.174	140.057	137.006	148.592	154.165	147.091	162.273	195.040	211.840	186.004
Udio drvnog sektora u GDP	1,63	1,61	1,47	1,53	1,49	1,35	1,33	1,41	1,36	1,23

Izvor: Federalni zavod za statistiku

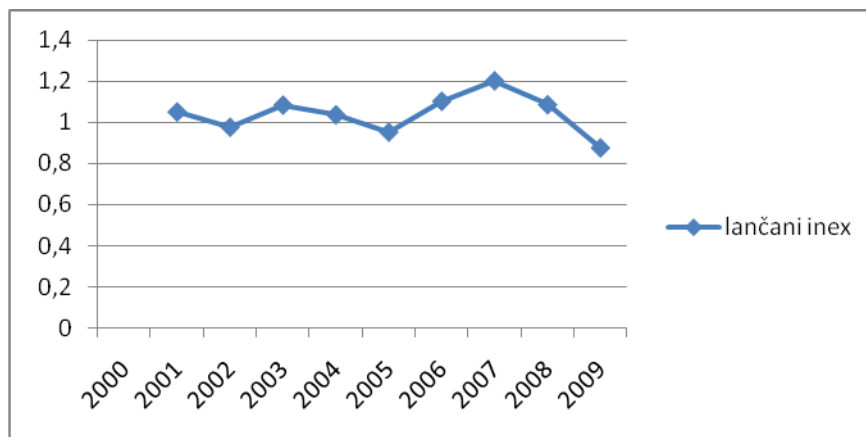

Grafikon 8. Bruto društvena vrijednost proizvodnje u drvnom sektoru u periodu 2000-2009.godine (000 KM)

Kao što se vidi bruto društvena vrijednost proizvodnje ukupnog drvnog sektora je, u analiziranom periodu, imala trend rasta. Bazni index pokazuje da je porast ukupne društvene vrijednosti proizvodnje drvnog sektora u 2008.godini bio veći u odnosu na 2000. godinu za oko 60%, sa padom za u 2009.godini, ali sa baznim indeksom 1,4. Lančani indeks ukazuje na varijabilnost u intenzitetu porasta BDV proizvodnje u drvnom sektoru po pojedinim godinama sa maksimalnim inksom 1,2 u 2007. godini (grafikoni 9 i 10).

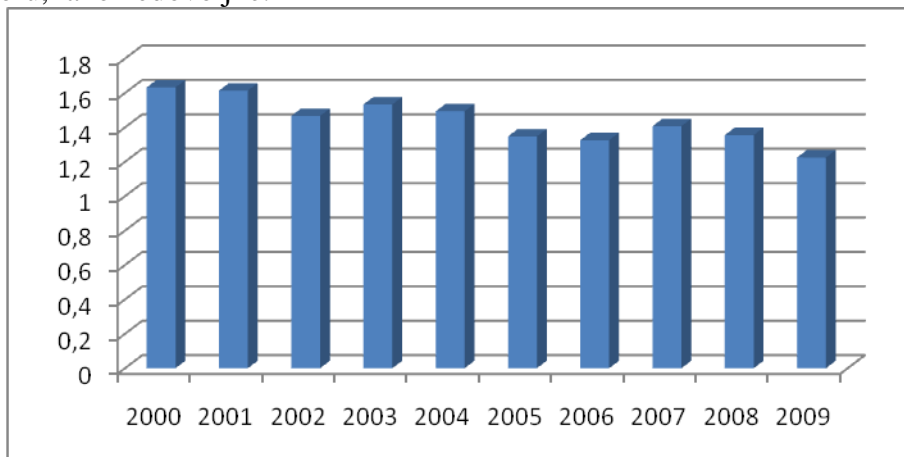
Grafikon 9. Bazni index BDV proizvodnje u drvnom sektoru FBiH u periodu 2000-2009. godina (index=1 u 2000.godini)

Grafikon 10. Lančani index BDV proizvodnje u drvnom sektoru FbiH u periodu 2000-2009.godina

1.4.6 Udio drvnog sektora u GDP Federacije BiH

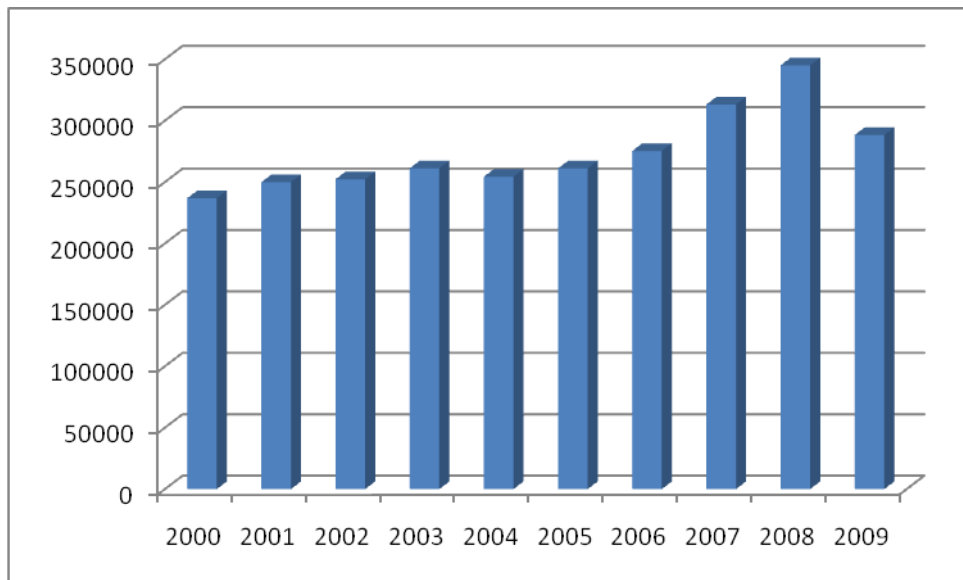
Ukupna društvena vrijednost proizvodnje drvnog sektora u FBiH participira u GDP Federacije BiH sa 1,63-1,23% u periodu 2000-2009. godina. Dakle, kao i za šumarstvo može se konstantovati i za drveni sektor da je imao spor porast BDV proizvodnje, što je uticalo na opadanje njegovog relativnog učešća u GDP FBiH. Ovaj opadajući trend učešća je sporiji u odnosu na djelatnost šumarstva, što ukazuje na pozitivne tokove u stvaranju nove vrijednosti u drvnom sektoru, iako nedovoljne.

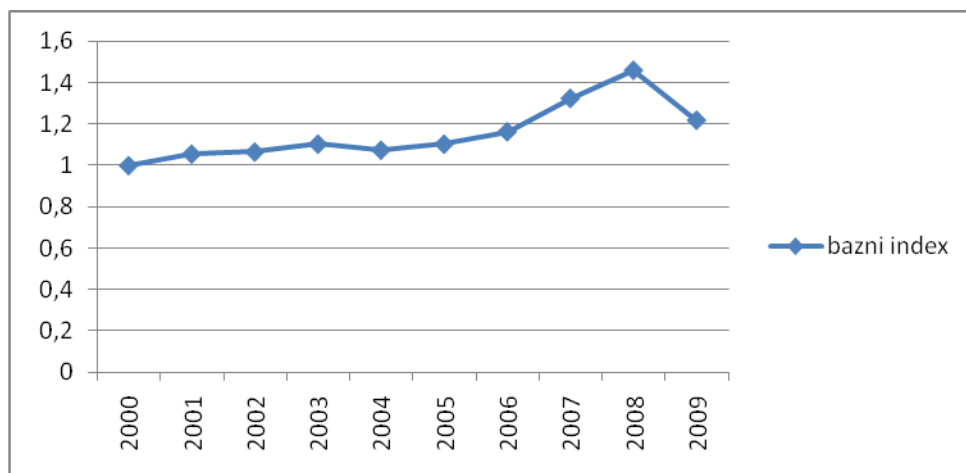
Grafikon 11. Relativno učešće BDV proizvodnje u drvnom sektoru u GDP FBiH (%)

1.4.7 Bruto društvena vrijednost (BDV) proizvodnje u djelatnosti šumarstva i drvnog sektora

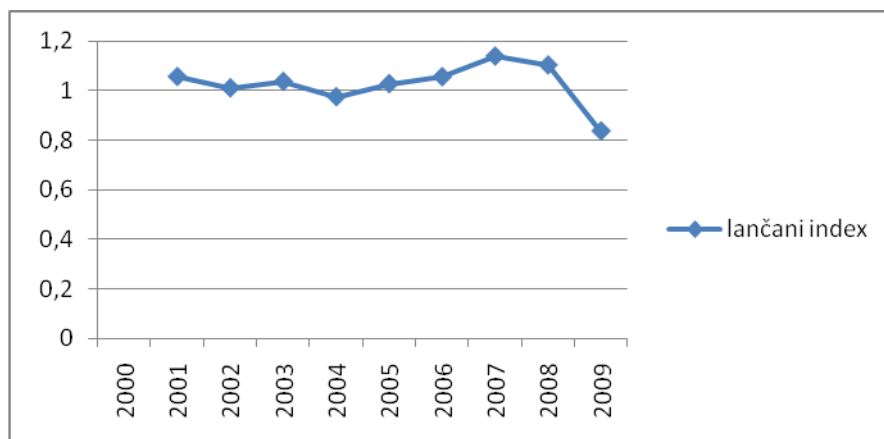
U cilju sagledavanja značaja šumarstva i drvnog sektora koji se naslanja na sirovinsku djelatnost šumarstvo, analizirana je ukupna BDV proizvodnje zajedno i njihovo učešće u GDP FBiH. U analiziranom periodu, posmatrano zajedno, u ovim djelatnostima je zabilježen trend rasta bruto društvene vrijednosti proizvodnje, ali sa slabim intenzitetom u periodu do 2005, da bi u periodu 2005-2008.godine, porast BDV bio nešto intenzivniji (grafikon 12).

Grafikon 12. Bruto društvena vrijednost proizvodnje u djelatnosti šumarstva i drvnog sektora u periodu 2000-2009.godina (000KM)

Grafikon 13. Bazni index BDV proizvodnje u šumarstvu i drvnom sektoru FbiH u periodu 2000-2009. godina (index=1 u 2000.godini)

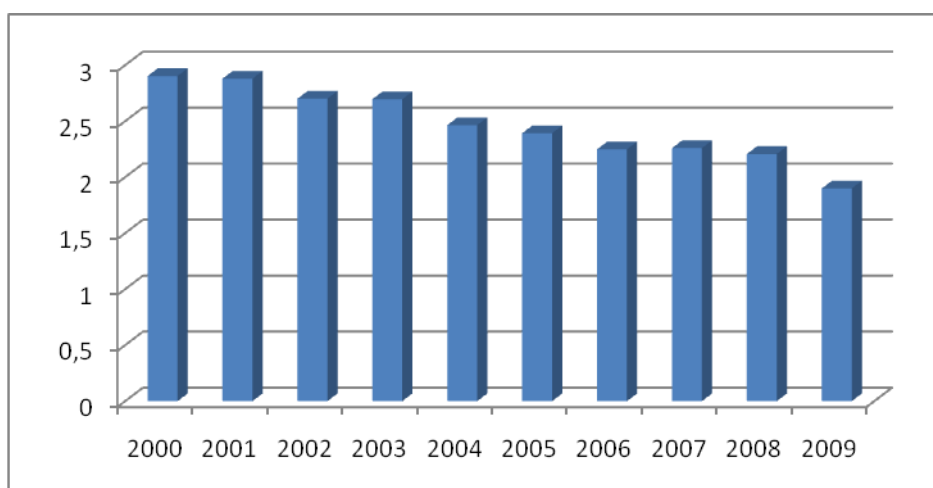

Grafikon 14. Lančani index BDV proizvodnje u šumarstvu i drvnom sektoru F BiH u periodu 2000-2009. godina

U analiziranom periodu bazni index porasta BDV proizvodnje u ova dva sektora je bio najveći u 2008. godini i iznosio je 1,46. To znači da je BDV proizvodnje bila veća za 46% u odnosu na baznu 2000. godinu, da bi u 2009. godini bazni index iznosio 1,22. Pokazatelj intenziteta promjena u pojedinim godinama posmatranog perioda ukazuje na različitu dinamiku, gdje je lančani index veći u posljednje 3 godine posmatranog perioda.

1.4.8 Udio BDV proizvodnje šumarstva i drvnoeg sektora u GDP Federacije BiH

Na grafikonu 15. je prikazano relativno učešće BDV proizvodnje sektora šumarstva i drvne industrije u GDP FBiH u periodu 2000-2009. godina. Vidi se da je bio prisutan negativan trend udjela ovih djelatnosti u ukupnom GDP, opadajući kontinuirano od 2,9 do 1,9 % u analiziranom periodu. To još jednom ukazuje na sporiji rast stvaranja vrijednosti proizvodnje u odnosu na druge sektore privrede, koji su sa intenzivnijim porastom vrijednosti učestvovali u većem procentu stvaranja GDP Federacije BiH.

Grafikon 15. Procentualni udio BDV proizvodnje šumarstva i drvnoeg sektora u GDP Federacije BiH u periodu 2000-2009. godina

Učešće bruto društvene vrijednosti sektora šumarstva i drvne industrije u GDP u zemljama bivše Jugoslavije u 2006. je bilo sljedeće: u Hrvatskoj 1,3 %, Srbiji 0,6 %, Sloveniji 1,8 %, Makedoniji 0,4%.

U nekim evropskom zemljama ovaj pokazatelj je u istoj godini iznosio 2,1% u Austriji, 0,9% u Njemačkoj, u Švicarskoj 1,1% , Italiji 0,8% , Češkoj 2,1%, dok je učešće bruto društvene vrijednosti šumarstva i drvne industrije u GDP Švedske iznosilo 3,8%, a u Finskoj 5,7 % .¹⁰

Iz prethodnih analiza se može uočiti sljedeće:

- GDP Federacije BiH je u posljednjih deset godina imao kontinuiran trend rasta izuzev posljednje, 2009. godine u kojoj su došli do izražaja globalni ekonomski poremećaji. Bazni index je dostigao maksimum u 2008.godini i imao je vrijednost 1,91 u odnosu na baznu 2000.godinu, a u 2009.godini je zabilježen negativan trend u odnosu na 2008. godinu u kojoj je lančani index iznosio 0,97.
- BDV proizvodnje u šumarstvu FBiH je u prve četiri godine analiziranog perioda imala relativno spor porast sa baznim indexom u 2003.godini 1,09. U 2004. godini je vrijednost proizvodnje u šumarstvu bila ispod nivoa vrijednosti u 2000.godini za oko 3%, a u odnosu na prethodnu godinu za oko 11%. U narednim godinama se postiže blagi porast sa maksimalno dostignutim baznim indexom u 2008.godini od 1,28, a u 2009 pad za oko 23% u odnosu na 2008.godinu, što je niže od vrijednosti proizvodnje u 2000.godini za oko 1%.
- Procentualni udio bruto društvene vrijednosti proizvodnje u šumarstvu u ukupnom GDP FBiH ima opadajući trend, krećući se od 1,27% do 0,67% od ukupnog GDP FBiH. Ovakav negativan trend je posljedica sporog porasta BDV proizvodnje u šumarstvu s jedne strane, a s druge povećano učešće vrijednosti ostalih sektora privrede koji su imali intenzivnije povećanje bruto društvene vrijednosti i veći udio u ukupnoj novostvorenoj vrijednosti Federacije.
- Analizom drvnog sektora koga čine sve prerađivačke djelatnosti bazirane na drvetu i proizvodnja namještaja od drveta vidi se pozitivan trend bruto društvene vrijednosti proizvodnje. Ukupna društvena vrijednost proizvodnje drvnog sektora u 2008.godini je bila veća u odnosu na 2000. godinu za oko 60%, dok je u 2009. iz već pomenutih razloga, došlo do pada vrijednosti za oko 12% u odnosu na 2008. godinu, što je za oko 40% više u donosu na 2000 godinu.
- Relativno učešće BDV proizvodnje drvnog sektora u GDP Federacije BiH je kontinuirano opadalo od 1,63 do 1,23 %. Ovaj trend ukazuje da je drvni sektor imao sporiji rast bruto društvene vrijednosti u odnosu na druge privredne sektore koji su intenzivnijim porastom proizvodnje i vrijednosti proizvodnje činili veći dio GDP Federacije BiH.
- Posmatrano zajedno, šumarstvo sa logički povezanim sektorom za preradu drveta su imali dosta spor porast vrijednosti do 2005.godine u kojoj je BDV bila veća za oko 10 % u odnosu na 2000.godinu. Nakon toga je trend porasta nešto intenzivniji, da bi bazni indeks u 2008.godini dostigao iznos od 1,46. U posljednoj godini je BDV proizvodnje bila niža za 16% u odnosu na prethodnu godinu.
- Trend porasta BDV proizvodnje u sektoru šumarstva i drvne industrije je uticao i na njen relativni udio u GDP. Slično kao i pojedinačni sektori, tako i zajedno, ovi sektori su imali opadajući trend učešća u GDP. Najveće učešće je bilo u 2000. godini i iznosilo je 2,9%, a najniže u 2009, godini sa 1,9% u ukupnom GDP FBiH.
- S obzirom na značaj šumarstva i drvne industije za zadovoljenje mnogobrojnih potreba čovjeka sa određenim proizvodima i uslugama, koje ovaj sektor može da pruži, može se reći da je ovaj procenat, koji je pokazatelj razvijenosti određene privredne djelatnosti, prilično nizak u Federaciji BiH. S obzirom na raspoložive potencijale šumskih resursa (prema

¹⁰ Izvor: FAO, 2008

nezvaničnim podacima Druge inventure prirast krupnog drveta u FBiH iznosi 5,7 miliona m³, u BiH 11,8 miliona m³), današnji obim korištenja tih potencijala je nezadovoljavajući. Obim proizvodnje u šumarstvu se objektivno može povećati u značajnom procentu, a na bazi toga razvijati drvenu industriju različitih namjena u skladu sa ponuđenom strukturom proizvoda šumarstva. To bi vodila ka povećanju ukupne proizvodnje drvnog sektora, povećanju mogućnosti stvaranja novih radnih mjesta, te doprinijeti povećanju općeg blagostanja. Za realizaciju ovih ideja je neophodno stvoriti određene preduslove koji zahtjevaju značajna investiciona ulaganja.

- Doprinos šumarstva cjelokupnoj nacionalnoj ekonomiji je daleko veći od pokazatelja učešća bruto društvene vrijednosti u ukupnom bruto društvenom proizvodu. Međutim, doprinos ekološko-zaštitnih vrijednosti šuma nije jednostavno iskazati zbog postojanja niza ograničenja (vidi poglavlja 1.2 i 1.3).

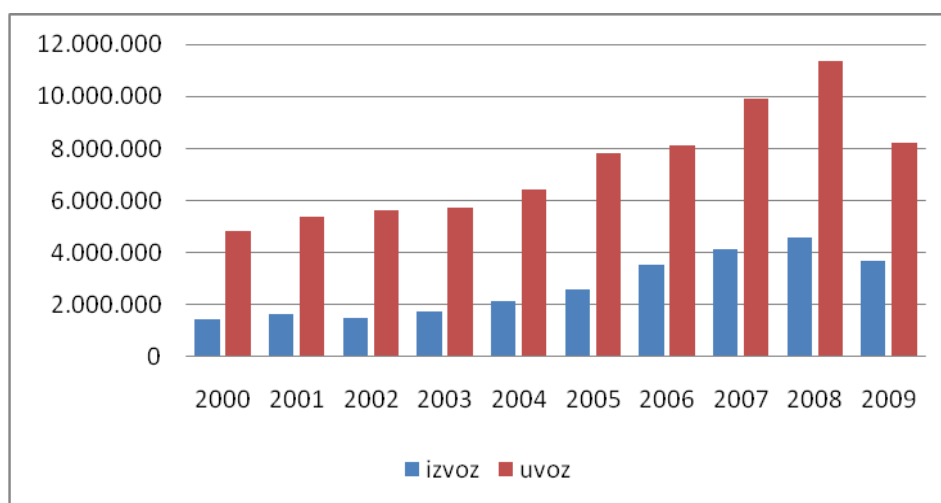
1.5 Prikaz ključnih ekonomskih pokazatelja: ukupni izvoz/uvoz, procentualni udio šumarstva i prerađivačke industrije koja se bazira na drvetu (odvojeno i ukupno) u ukupnom izvozu/uvozu, procentualni udio drugih sektora u ukupnom izvozu/uvozu kako bi se mogli uporediti trendovi u šumarstvu (i prerađivačkoj industriji koja se bazira na drvetu), u periodu 2000 – 2009.

1.5.1 Analiza izvoza i uvoza u Federaciji BiH

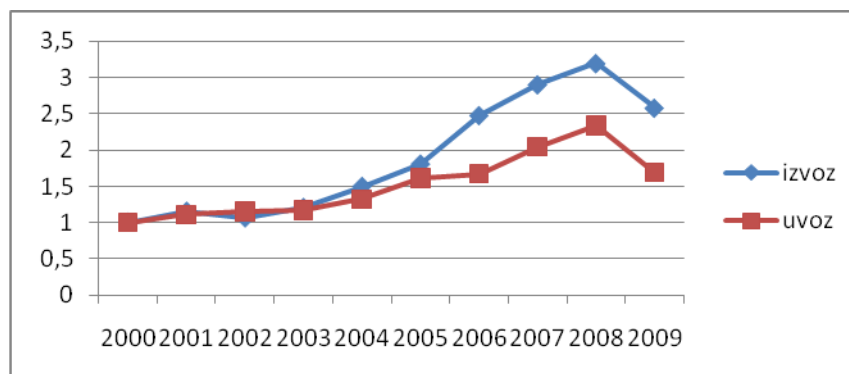
Iako je trend uvoza i izvoza svih roba u Federaciji BiH u analiziranom periodu 2000-2009. godine bio pozitivan, deficit je konstantno bio u porastu, a maksimum je dostignut u 2008. godini, kada je vrijednost uvoza bila 2,5 puta veća od vrijednosti izvoza (tabela 5. i grafikon 16). Za analizu u ovom poglavlju korišteni su podaci dobiveni u Federalnom zavodu za statistiku.

Tabela 5. Pregled uvoza i izvoza roba u Federaciji BiH u 000 KM u period u 2000-2009.godine

god	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
izvoz	1.429.561	1.644.576	1.513.957	1.720.185	2.137.211	2.579.765	3.539.817	4.149.985	4.568.939	3.686.752
uvoz	4.852.232	5.382.633	5.609.956	5.705.517	6.425.290	7.812.849	8.107.882	9.906.472	11.355.390	8.201.929

Grafikon 16. Prikaz ukupnog izvoza i uvoza u FBiH u 000 KM za period 2000-2009. godinu

Grafikon 17. Bazni index izvoza i uvoza u Federaciji BiH u periodu (index=1 u 2000.godini)

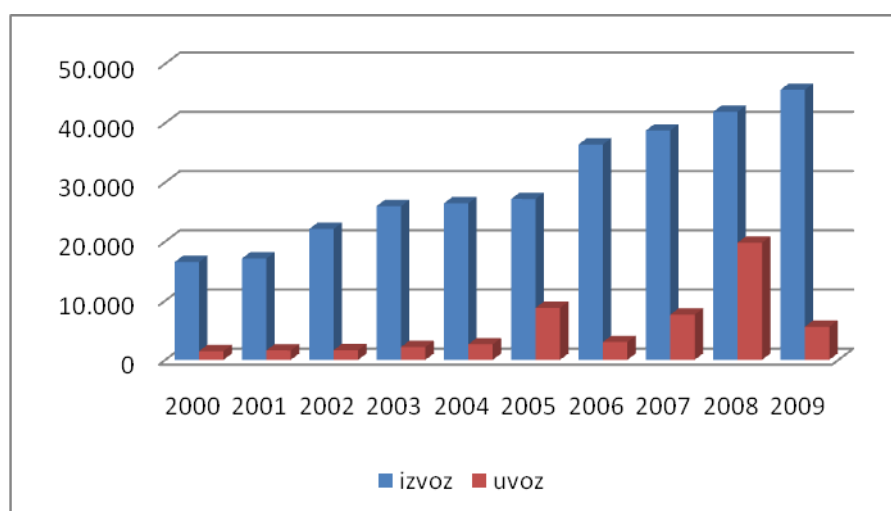
Izvoz je u 2008. godini bio veći za 3,2 puta u odnosu na 2000. godinu, a u 2009. godini za 2,6 puta, što je posljedica ekonomskih kretanja u svijetu. Bazni index porasta uvoza je u 2008. godini iznosio 2,3 u odnosu na 2000. godinu, a u 2009. godini je zabilježen pad na 1,7.

1.5.2 Analiza izvoza i uvoza proizvoda šumarstva u Federaciji BiH

Tabelarni i grafički prikaz izvoza i uvoza proizvoda šumarstva ukazuju da je, u okviru ove djelatnosti ostvaren suficit u posmatranom periodu. Izvoz proizvoda šumarstva¹¹ je imao konstantan rast i u 2009. godini je vrijednost izvezenih proizvoda šumarstva bila veća 2,8 puta u odnosu na 2000. godinu. Vrijednost uvoza pokazuje varijabilnost u trendu sa istaknutim porastom vrijednosti u 2005 i 2008. godini. Vrijednost uvoza u 2008. godini je bila veća za 13,5 puta veća u odnosu na 2000. godinu i iznosila je oko 50% od vrijednosti izvoza. Ovako povećanje vrijednosti uvoza je posljedica većeg uvoza trupaca čija vrijednost je u 2008. godini iznosila oko 18,7 miliona KM ili 95% od ukupne vrijednosti uvoza svih proizvoda šumarstva.

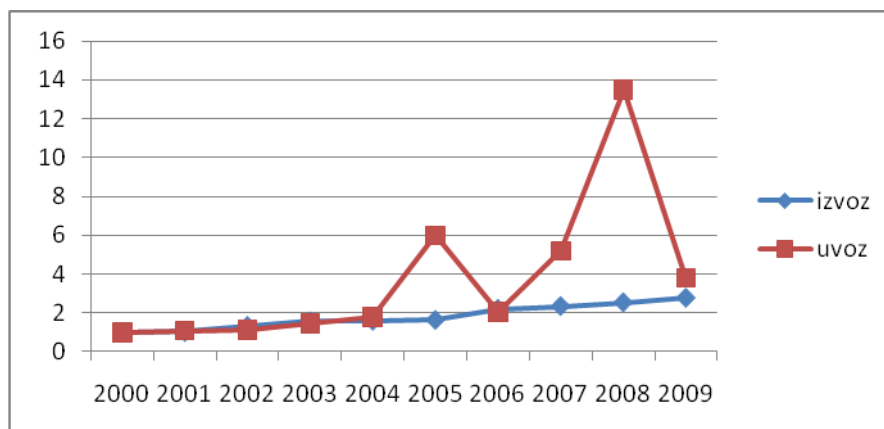
Tabela 6. Pregled izvoza i uvoza proizvoda šumarstva u 000 KM u periodu 2000-2009.godina

Godina	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Izvoz	16.498	17.097	22.092	25.943	26.409	27.152	36.355	38.705	41.869	45.588
Uvoz	1.464	1.579	1.625	2.146	2.613	8.775	2.994	7.615	19.775	5.584

Grafikon 18. Izvoz i uvoz djelatnosti šumarstva u FBiH u 000 KM u periodu 2000-2009.

¹¹ Prema BH carinskim tarifama u proizvode šumarstva koji su bili predmet izvoza/uvoza spadaju: ogrevno drvo, iverje i slično (4401), drveni ugljen (4402), drvo neobrađeno ili grubo obrađeno – učetvoreno (4403), drvo za obruče, kolje, letve (4404), željeznički i tramvajski pragovi od drveta (4406).

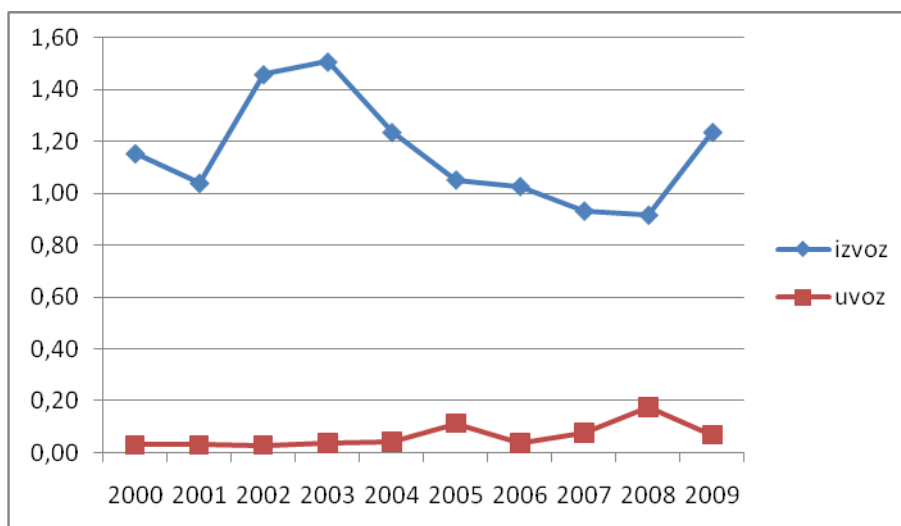

Grafikon 19. Bazni index izvoza i uvoza

1.5.3 Procentualni udio šumarstva u izvozi i uvozu Federacije BiH

Relativno učešće vrijednosti izvoza šumarstva u ukupnom izvozu Federacije BiH je variralo po godinama krećući se od 0,92% u 2008. godini do 1,51% u 2003. godini. U strukturi izvezenih proizvoda šumarstva u ovom periodu uočava se trend kontinuiranog povećanja učešća vrijednosti ogrevnog drveta i drvenog uglja, dok je opadalo učešće oblovine. Ovo je veoma važno, s obzirom na potrebu stvaranja veće dodane vrijednosti.

S druge strane udio uvoza proizvoda šumarstva u ukupnom uvozu iznosi 0,03-0,04% u periodu do 2004. godine, sa trendom povećanja u periodu 2005-2009. godina, sa maksimalnim udjelom u 2008. godini od 0,17%. Pored povećanja vrijednosti uvezenog drvenog uglja i ogrevnog drveta, značajan porast u ukupnom uvozu čini vrijednost trupaca, naročito u periodu 2005-2009. godina.

Grafikon 20. Procentualni udio šumarstva u izvozu i uvozu FBiH

1.5.4 Analiza uvoza i izvoza proizvoda drvoprerađivačke industrije u Federaciji BiH

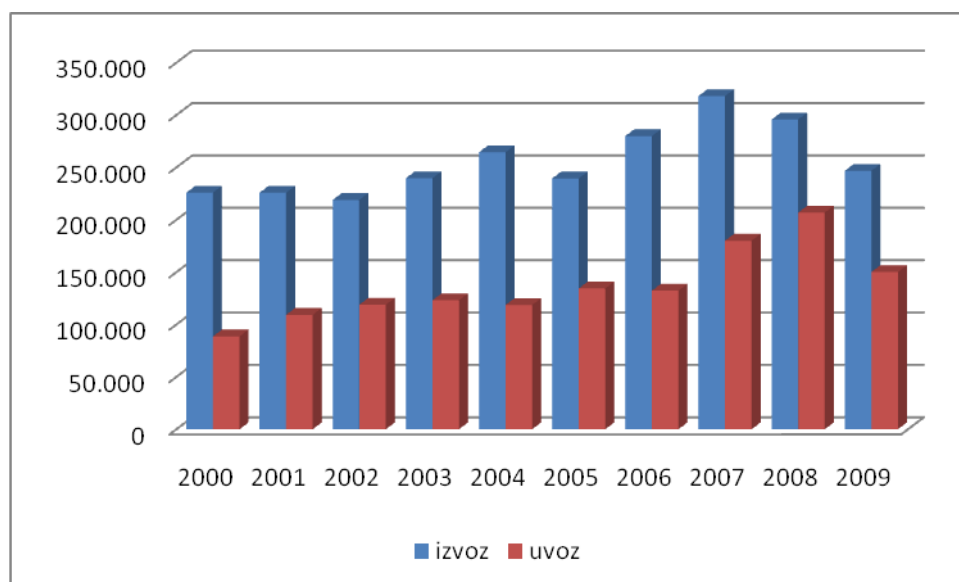
U analiziranom periodu je vrijednost izvoza proizvoda prerađivačke industrije bazirane na drvetu bila veća u odnosu na vrijednost uvoza (tabela 7. i grafikoni 21. i 22.). Međutim, trend uvoza proizvoda od drveta je imao intenzivniji porast u odnosu na izvoz, a maksimalan index je

ostvaren u 2008 godini gdje je iznosio 2,3 u odnosu na 2000.godinu. Izvoz proizvoda od drveta je bio na približno istom nivou do 2005. godine, nakon čega dolazi do porasta vrijednosti izvoza različito po godinama, sa maksimalnim indeksom od 1,41 u 2007. godini. U posljednje tri godine posmatranog perioda smanjuje se apsolutna razlika između izvoza i uvoza, uz intenzivniji porast uvoza proizvoda iz ove kategorije.

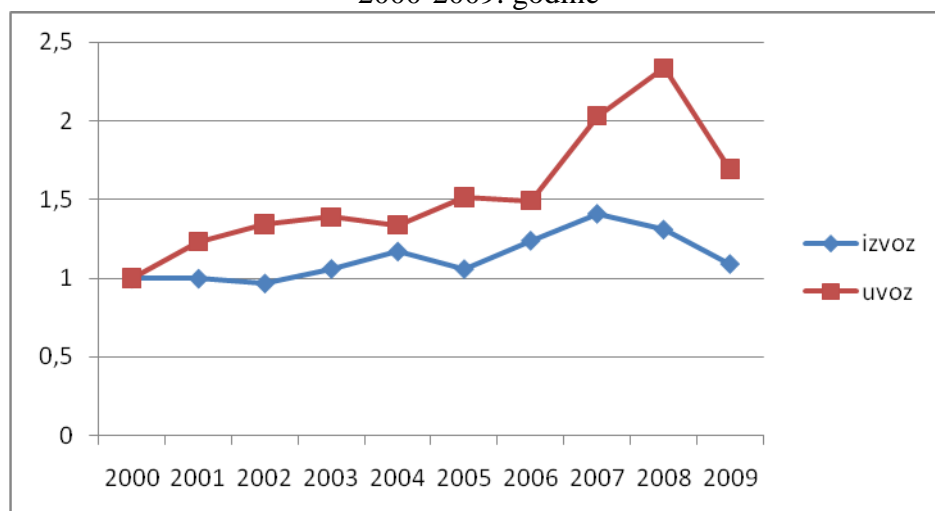
Proizvodi drvoprerađivačke industrije koji su bili predmet trgovine su: rezana građa, listovi furnira i šperploče, profilisano drvo, ploče, iverice, ploče vlaknatice, furnirane ploče, građevinska stolarija, namještaj od drveta i dijelovi namještaja od drveta, sanduci, kutije, gajbe, drveni okviri za slike i dr. S obzirom da je trend uvoza ovih proizvoda u porastu, ovo informacije su važne sa aspekta potrebe razvoja drvne industrije.

Tabela 7. Pregled izvoza i uvoza proizvoda drvoprerađivačke industrije u 000 KM u periodu 2000-2009.godina

God.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
izvoz	225.925	225.827	218.988	239.694	264.515	239.439	279.931	318.170	295.744	246.767
uvoz	88.661	109.236	118.871	123.149	118.676	134.446	132.343	180.070	206.931	150.120

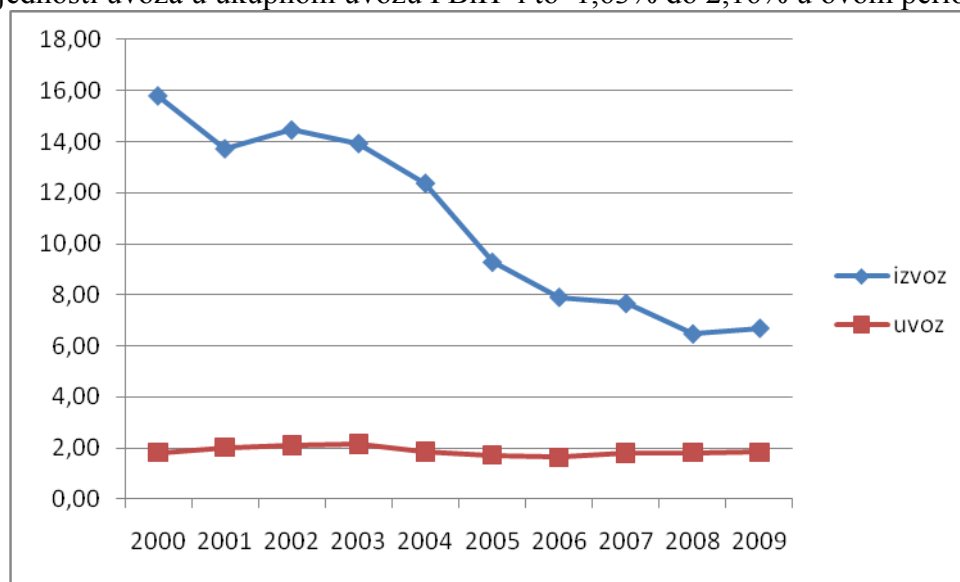
Grafikon 21. Izvoz i uvoz prerađivačke industije bazirane na drvetu u FBiH u 000 KM u periodu 2000-2009. godine

Grafikon 22. Bazni index izvoza i uvoza drvoprerađivačkog sektora u FBiH u periodu 2000-2009. godina

1.5.5 Udio izvoza i uvoza proizvoda drvoprerađivačke industrije u ukupnom izvozu i uvozu Federacije BiH

Sagledavajući relativno učešće izvoza drvoprerađivačke industrije u izvozu Federacije BiH jasno se uočava opadajući trend u posmatranom periodu i to od učešća 15,8% u 2000. godini do 6,7% u 2009. godini. Ovaj pokazatelj govori o nezadovoljavajućem iznosu vrijednosti izvoza ovog sektora u odnosu na učešće ostalih sektora. S druge strane, prisutno je približno isto procentualno učešće vrijednosti uvoza u ukupnom uvozu FBiH i to 1,63% do 2,16% u ovom periodu.

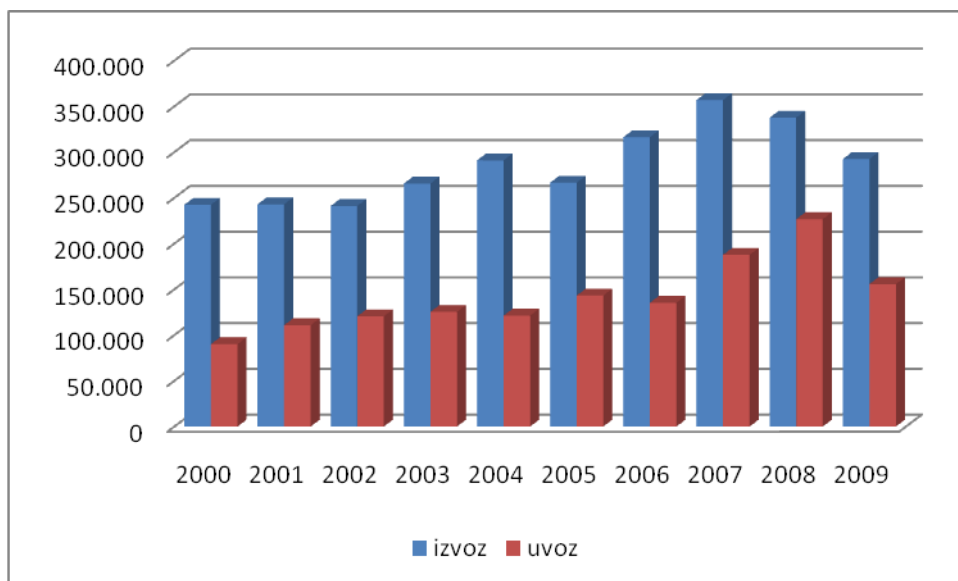
Grafikon 23. Udio izvoza i uvoza drvoprerađivačkog sektora u ukupnom izvozu i uvozu FBiH (%)

1.5.6 Uvoz i izvoz šumarstva i prerađivačke industrije bazirane na drvetu (zajedno)

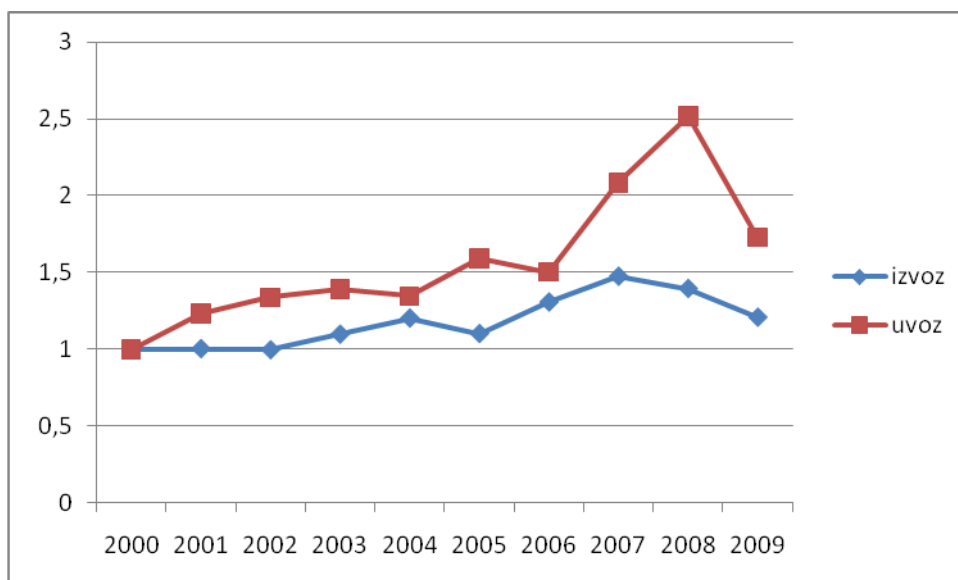
Šumarstvo i prerađivačka industrija zajedno su imale pozitivan trend, kako izvoza tako i uvoza. Izvoz je rastao sporijim tempom od uvoza, sa maksimalno dostignutim baznim indexom u 2007. godini (index 1,5), da bi u 2009. godini izvoz bio veći za 20% u odnosu na baznu godinu. Uvoz proizvoda šumarstva i proizvoda drvne industrije je imao veći intenzitet porasta, tako da je u 2008. godini uvoz bio veći za 2,5 puta u odnosu na 2000. godinu, a u 2009. godini za oko 70%.

Tabela 8. Pregled izvoza i uvoza šumarstva i drvoprerađivačke industrije u 000 KM u periodu 2000-2009.godina

God.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
izvoz	242.423	242.924	241.080	265.637	290.924	266.591	316.287	356.875	337.614	292.355
uvoz	90.125	110.815	120.497	125.295	121.289	143.221	135.337	187.685	226.705	155.704

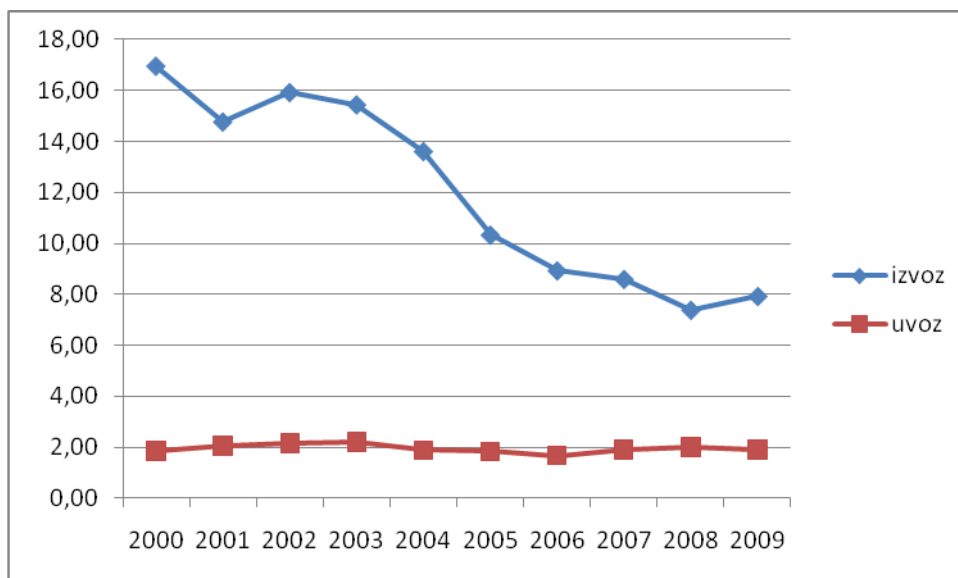
Grafikon 24. Izvoz i uvoz šumarstva i drvne industrije u FBiH u periodu 2000-2009. godine (000 KM)

Grafikon 25. Bazni index izvoza i uvoza šumarstva i drvne industrije u FBiH u periodu 2000-2009. Godina (index=1 u 2000 godini)

1.5.7 Udio izvoza i uvoza proizvoda šumarstva i drvoprerađivačke industije u ukupnom izvozu i uvozu Federacije BiH

Kako je prikazano na grafikonu 26. relativno učešće izvoza šumarstva i drvoprerađivačkog sektora je konstantno opadalo. U 2000. godini procenat učešća je iznosio oko 17% od ukupne vrijednosti izvoza, dok je u 2008. godini, opao na 7,4 % od ukupne vrijednosti izvoza FBiH. S druge strane zapaža se prilično isto učešće uvoza proizvoda šumarstva i drvne industrije u ukupnom uvozu i to oko 2%.

Grafikon 26. Relativni udio vrijednosti izvoza i uvoza šumarstva i drvne industrije u ukupnom izvozu i uvozu FBiH u periodu 2000-2009. godine

Iz prethodne analize može se zaključiti sljedeće:

- Ukupna vrijednost izvoza i uvoza svih roba u FBiH je imala rastući trend u periodu 2000-2008. (bazni index izvoza 3,2 a uvoza 2,3);
- Deficit je konstantno bio u porastu, a maksimum je dostignut u 2008. godini, kada je vrijednost uvoza bila 2,5 puta veća od vrijednosti izvoza;
- U 2009.godini je došlo do pada izvoza za oko 20%, a uvoza za 27,5% u odnosu na 2008. godinu ;
- Izvoz proizvoda šumarstva je imao konstantan rast i u 2009. godini je vrijednost izvezenih proizvoda šumarstva bila veća 2,8 puta u odnosu na 2000.godini;
- Vrijednost uvoza pokazuje varijabilnost u trendu sa istaknutim porastom vrijednosti u 2005 i 2008. godini, tako da je vrijednost uvoza u 2008. godini bila veća 13,5 puta veća u odnosu na 2000. godinu;
- U posmatranom periodu je ostvaren suficit koji je imao pozitivan trend;
- Relativno učešće vrijednosti izvoza šumarstva u ukupnom izvozu Federacije BiH je variralo po godinama krećući se od 0,92% u 2008. do 1,51% u 2003. godini;
- U strukturi izvezenih proizvoda šumarstva u ovom periodu uočava se trend kontinuiranog povećanja učešća vrijednosti ogrevnog drveta i drvenog uglja, dok je opadalo učešće oblovine;
- Udio uvoza proizvoda šumarstva u ukupnom uvozu iznosi 0,03-0,04% u periodu do 2004. godine, sa trendom povećanja u periodu 2005-2009. i sa maksimalnim učešćem u 2008. godini od 0,17%;
- Pored povećanja vrijednosti uvezenog drvenog uglja i ogrevnog drveta, značajan porast u ukupnom uvozu čini vrijednost trupaca, naročito u periodu 2005-2009. godina;
- Drvoprerađivačka industrija je u analiziranom periodu ostvarila suficit koji je imao pozitivan trend u prvom dijelu perioda, a nakon toga negativan;
- Trend uvoza proizvoda od drveta je imao intenzivniji porast u odnosu na izvoz, a maksimalan index je ostvaren u 2008. godini, gdje je iznosio 2,3 u odnosu na 2000.godinu;

- Izvoz proizvoda od drveta je bio na približno istom nivou do 2005. godine, nakon čega dolazi do porasta vrijednosti izvoza različito po godinama, sa maksimalnim indeksom od 1,41 u 2007. godini;
- Sagledavajući relativno učešće izvoza drvoprerađivačke industrije u izvozu Federacije BiH jasno se uočava opadajući trend u posmatranom periodu i to od učešća 15,8% u 2000. godini do 6,7% u 2009. godini. Ovaj pokazatelj govori o nezadovoljavajućem iznosu vrijednosti izvoza ovog sektora u odnosu na učešće ostalih sektora;
- S druge strane, prisutno je približno isto procentualno učešće vrijednosti uvoza u ukupnom uvozu FBiH i to 1,63% do 2,16% u ovom periodu;
- Šumarstvo i prerađivačka industrija zajedno su imale pozitivan trend kako izvoza tako i uvoza;
- Izvoz je rastao sporijim tempom od uvoza, sa maksimalno dostignutim baznim indeksom u 2007.godini (index 1,5), da bi u 2009.godini izvoz bio veći za 20% u odnosu na baznu godinu;
- Uvoz proizvoda šumarstva i proizvoda drvne industrije je imao veći intenzitet porasta, tako da je u 2008. godini uvoz bio veći za 2,5 puta u odnosu na 2000.godinu, a u 2009.godini za oko 70%;
- Udio izvoza šumarstva i drvoprerađivačkog sektora zajedno je konstantno opadao. U 2000.godini procenat učešća je iznosio oko 17% , dok je u 2008. godini opao na 7,4 % od ukupne vrijednosti izvoza FBiH;
- Udio uvoza proizvoda šumarstva i drvne industrije u ukupnom uvozu FBiH u posmatranom periodu imao je isti trend i iznosio je 1,7 do 2,2 %;

Navedeni pokazatelji ukazuju na nezadovoljavajući trend učešća vrijednosti šumarstva i drvne industrije u ukupnom izvozu Federacije BiH. S obzirom na komparativne prednosti sektora šumarstva, kao i na potencijalne prilike, postoji realan osnov za uspješan razvoj djelatnosti prerade drveta i to sa većim stepenom finalizacije, kako bi se povećala dodana vrijednost proizvodnje. Svakako da to podrazumjeva značajna investiciona ulaganja u razvoj drvne industrije, što treba sagledati u kontekstu stvaranja mogućnosti za razvoj poduzetništva i stranih ulaganja. Razvijena prerada drveta daje veću šansu za razvoj šumarstva i obrnuto.

Sa aspekta vrijednosti u cijelokupnom lancu stvaranja vrijednosti, počev od drveta i šumskih drvnih sortimenata, preko raznovrsnih proizvoda od drveta, ekonomska logika nalaže razvoj djelatnosti sa većim stepenom finalizacije. Na taj način će se povećati bruto društvena vrijednost sektora i doprinijeti povećanju ukupnog GDP Federacije BiH.

S druge strane, nužno je različitim ekonomsko - regulatornim instrumentima stimulisati izvoz finalnih proizvoda, ali isto tako destimulisati izvoz proizvoda sa niskim stepenom obrade (npr. trupci, rezana građa i sl.), izbjegavajući nepopularne administrativne mjere zabrane izvoza.

Razvoj marketinških aktivnosti i primjena različitih instrumenata marketinga mogu promovisati korištenje domaćih proizvoda od drveta (kampanje, sajamski nastupi, promotivne aktivnosti, stvaranje brenda). Orijentacija na korištenje domaćih proizvoda bi potakla razvoj prerađivačkih djelatnosti, povećanje mogućnosti upošljavanja i spriječavanje odliva deviznih sredstava za uvoz proizvoda koji se mogu uspješno proizvoditi i u vlastitoj režiji.

Pored prerade drvne sirovine, realne pretpostavke za razvoj prerade tzv. nedrvnih proizvoda su izuzetno visoke s obzirom na raspoložive potencijale različitih sporednih šumskih proizvoda, ljekovitog bilja, gljiva, šumskih plodova, eteričnih ulja, smole, šumske biomase itd. Sve to daje izuzetne šanse za razvoj privatnog poduzetništva u šumarstvu.

Za realizaciju ovih aktivnosti potrebna su visoka marketinška znanja i sposobnosti. To podrazumjeva postojanje razvijene marketinške službe koja će se pratiti i analizirati trendove na međunarodnom tržištu proizvoda šumarstva i drvne industrije. Smatramo da ovo treba da bude jedan od ciljeva u strategiji razvoja šumarstva FBiH, jer trenutnim statusom ne možemo biti zadovoljni.

1.6 Prikaz trenutnog ukupnog broja zaposlenih i broja zaposlenih u šumarstvu i prerađivačkoj industriji koji se bazira na drvetu (odvojeno, ukupno) uključujući javni (preduzeća, uprave, ministarstva) i privatni sektor (za nivo Federacije BiH i nivo pojedinih kantona)

Ljudski potencijali kao jedan od resursa privrednih subjekata, imaju ključnu ulogu u unapređivanju konkurentnosti privrednog subjekta u odnosu na druge privredne subjekte. Obim zaposlene radne snage je uslovljen vrstom i veličinom zadatka preduzeća, stepenom tehničke opremljenosti rada i stepenom iskorištavanja fonda radnog vremena. Kada se obim zaposlenosti radne snage u tekućem periodu uporedi sa odgovarajućim podatkom iz prethodnog perioda, dobije se promjena obima zaposlene radne snage. Promjena broja radne snage u tekućem, u odnosu na prethodni period nastaje pod uticajem promjene veličine zadatka, promjene tehničke opremljenosti, rada, stepena korištenja fonda radnog vremena. Na promjenu broja zaposlene radne snage može uticati promjena samo jednog od navedenih faktora ili u kombinaciji sa ostalim faktorima.

Struktura zaposlenih se analizira u statici i dinamici sa različitih stanovišta. Na osnovu statičke analize izvodi se zaključak da li je postojeća struktura zaposlenih zadovoljavajuća ili ne i u kom pravcu treba izvršiti poboljšanja.

Dinamička analiza strukture zaposlenih prikazuje tendencije u promjeni strukture zaposlene radne snage.

Za naše potrebe prikaza trenutnog broja zaposlenih u šumarstvu i prerađivačkoj industriji koja se bazira na drvetu primjenićemo obje vrste analiza.

Kao izvor podataka su korištene informacije o gospodarenju šumama u Federaciji Bosne i Hercegovine na godišnjem nivou, sastavljeni od Federalne uprave za šumarstvo i Godišnji bilteni statistike Federacije Bosne i Hercegovine

1.6.1 Pregled broja zaposlenih u sektoru šumarstva FBiH

Zakon o klasifikaciji djelatnosti Bosne i Hercegovine je definisao šumarstvo i iskorištavanje šuma kao oblast koja priprada području poljoprivrede, šumarstva i ribolova. Statistika Bosne i Hercegovine objavljuje podatke za oblast šumarstva i iskorištavanja šuma a isti se sastoji od podataka vezanih za kantonalna šumsko privredna društva i privredna društva koja za ista vrše usluge u šumarstvu.

Na osnovu prikazanih podataka (tabela 14) o broju zaposlenih u šumarstvu i iskorištavanju šuma (ili šumarskim uslugama) u periodu 2004-2009. godine, prisutan je trend rasta zaposlenih 2004 - 2006. godine, a nakon 2006.godine nastupa pad zaposlenost do 2009. godine.

U šumarstvu je u 2009.godini bilo zaposleno 5.232 radnika, što je najmanji broj zaposlenih u periodu 2004 – 2009. godine.

Smanjenje broja zaposlenika u 2009. godini je i rezultat neangažovanja zaposlenika na određeno vrijeme, kako je bila ranije praksa. U nekim šumsko privrednim društvima su npr. za poslove pomoćnih radnika u doznaci umjesto ranije angažovanih uposlenika na određeno vrijeme angažovani zaposlenici koji zbog smanjenog obima proizvodnje nisu obavljali redovne radne zadatke. Također, privredna društva koja su ugovorima dobijala poslove sječe, izvoza i iznosa

drvnih sortiemenata su zbog smanjenih godišnjih planova šumsko privrednih društava morali otpustiti zaposlenike ili ne primati na određeno broj zaposlenika, koji su upošljavali prethodnih godina.

Na smanjenje broja zaposlenih u šumarstvu i iskorištavanju šuma se odrazila i sama implementacija odredbe člana Zakona o šumama Federacije Bosne i Hercegovine, kojim su poslovi čuvanja šuma prešli u nadležnost Kantonalnih uprava za šumarstvo.

Udio broja zaposlenih u šumarstvu, iskorištavanju šuma u ukupnom broju zaposlenih u Federaciji BiH u periodu 2004 – 2009. godine je iznosio od **1,6 – 1,2 %**.

U okviru šumarstva, broj zaposlenih u kantonalnim šumsko privrednim društvima imao je nešto drugačiji trend rasta u odnosu na sektor šumarstva i iskorištavanje šuma (tabela 9).

Pad zaposlenih u ŠPD je evidentiran u periodu od 2002.godine do 2005.godine. U 2006.godini je ostvaren značajan porast zaposlenih u odnosu na 2005.godinu. Od 2007.godine se bilježi pad zaposlenih u šumsko privrednim društvima zaključno sa 2009.godinom.

U 2009.godini je u ŠPD zaposleno 3.970 zaposlenika, što je najmanji broj zaposlenih u šumsko privrednim društvima od osnivanja 2002.godine, u skladu sa Zakonom o šumama Federacije Bosne i Hercegovine. U strukturi zaposlenih u šumsko privrednim društvima Federacije Bosne i Hercegovine učešće zaposlenih visoke stručne spreme i magistara se kreće oko 11% u ukupnom broju zaposlenika. U ukupnom broju zaposlenika u šumsko privrednim društvima je najveći broj zaposlenika sa srednjom stručnom spremom, oko 40% (tabela 10).

Kroz cijeli analizirani period se kroz već naznačene informacije Federalne uprave za šumarstvo, ističe ostvaren loš sortimentni napad kod izrade drvnih sortiemenata, što je sigurno posljedica nedovoljne stručnosti zaposlenika na tim poslovima ili nedovoljne obučenosti zaposlenih. Radi se o poslovima koje obavljaju zaposlenici srednje stručne spreme šumarskog smjera.

Šumsko privredna društva angažuju druga pravna lica za izvođenje radova u šumarstvu, procjene su oko 30%, koja imaju znatno lošiju kvalifikacionu strukturu. Može se zaključiti da evidentirani broj zaposlenika visoke stručne spreme u šumsko privrednim društvima nije dovoljan da odgovori zahtjevima koje država stavlja za korisnike državnih šuma.

Tabela 9. Pregled broja zaposlenih u kantonalnim ŠPD (na bazi sati rada)

Kantoni/županije	Godina							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Unsko - sanski	597	607	627	645	677	660	674	578
Posavski			-	-	2	0	0	0
Tuzlanski			508	528	533	536	537	525
Zeničko – dobojski			1127	707	1065	1005	1037	957
Bosansko – podrinjski			43	40	40	41	43	40
Srednjobosanski/ Središnja Bosna			1208	1076	1052	986	933	850
Hercegovačko – neretvanski			374	304	302	248	0	0
Zapadno-hercegovački			9	12	12	12	14	12
Sarajevski			432	505	546	546	534	485
Herceg – bosanski			439	444	480	496	497	523
UKUPNO	4811	4787	4767	4261	4707	4530	4269	3970

Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH

Tabela 10. Kvalifikaciona struktura zaposlenih u kantonalnim ŠPD

Godina	Dr.	Mr.	VSS	VŠS	SSS	VKV	KV	PK	NK	Ukupno
2006.	1	4	400	77	1511	123	1191	513	786	4606
2007.	-	8	432	72	1701	50	1122	528	485	4391
2008.	-	9	437	61	1628	26	885	451	636	4133
2009.	-	10	445	59	1578	96	683	383	733	3987

* broj zaposlenika na bazi stanja na kraju mjeseca

Zakon o šumama Federacije Bosne i Hercegovine utvrdio je obavezu formiranja kantonalnih uprava za šumarstvo, najkasnije 6 (šest) mjeseci nakon usvajanja zakona (do 2003. godine), ali je ovaj proces tekao veoma sporo.

Broj zaposlenika u kantonalnim upravama za šumarstvo iznosi u 2007. godini 322, u 2008. godini 430, dok je u 2009. godine taj broj nešto manji i iznosi 393 uposlenika (tabela 11).

Nedostaju podaci za od 2002-2006. godine, jer je proces formiranja kantonalnih uprava i upošljavanja bio u toku.

Federalna uprava trenutno ima 7 zaposlenih, a planirane potrebe su za 18 uposlenika (tabela 12). Struktura uposlenih u kantonalnim i Federalnoj upravi je data u tabeli 13. Smatramo da bi bilo potrebno izvršiti popunjavanje upražnjenih radnih mjesta uz mogućnost za upošljavanje visoke stručne spreme, magistara i stručnjaka iz određenih oblasti, kako bi se odgovorni i važni poslovi mogli što kvalitetnije obavljati.

Tabela 11. Pregled broja zaposlenih u kantonalnim upravama

Kantoni/županije	GODINA							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Unsko - sanski	-	-	-	-		30	55	53
Posavski	-	-	-	-		2	2	2
Tuzlanski	-	-	-	-		4	58	2
Zeničko – dobojski	-	-	-	-	*	117	117	115
Bosansko – podrinjski	-	-	-	*	*	10	11	11
Srednjobosanski/ Središnja Bosna	-	-	-	-	*	101	105	103
Hercegovačko – neretvanski	-	-	-	-		4	0	25
Zapadno-hercegovački	-	-	-	*	*	17	17	14
Sarajevski	-	-	-	-		20	20	23
Herceg – bosanski	-	-	-	-		17	45	45
UKUPNO	-	-	-	-		322	430	393

* broj zaposlenika na bazi stanja na kraju mjeseca

Tabela 12. Pregled uposlenih u Federalnoj upravi

R. Br.	KANTONI / ŽUPANIJE	GODINA							
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1.	Federalna uprava	-	-	-	-	-	4	7	7

Tabela 13. Kvalifikaciona struktura zaposlenih u Federalnoj i kantonalnim upravama

Godina	Dr.	Mr.	VSS	VŠS	SSS	VKV	KV	PK	NK	UKUPNO
2007.	0	1	52	2	271	0	0	0	0	326
2008.	-	1	73	5	347	0	6	0	4	437
2009.	0	1	59	3	336	0	0	0	1	400

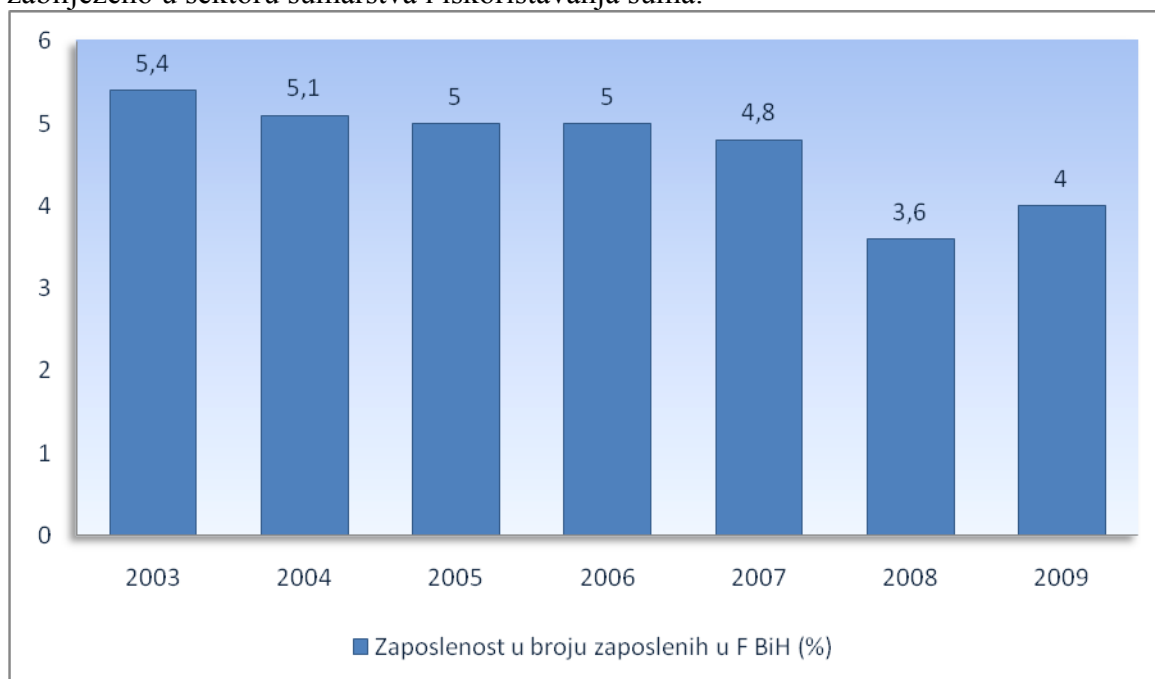
1.6.2 Zaposlenost u prerađivačkoj industriji koja se bazira na drvetu

Bosna i Hercegovina ima veoma dugu tradiciju u prerađivačkoj industriji na bazi drveta. Krajem 80-tih godina XX vijeka u dva velika privredna sistema SOUR „Šipad“ Sarajevo i SOUR „Krivaja“ Zavidovići se broj zaposlenih kretao blizu 100.000. Broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji na bazi drveta je tada učestovao sa oko 10% u ukupnom broju zaposlenih Bosne i Hercegovine.

Broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji na bazi drveta (tabela 13.) u periodu 2003 -2009. godine je iznosio od 14.308 zaposlenika do 11.979 zaposlenika, što čini **3,8%** odnosno **2,8%** ukupnog broja zaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Od 2003-2006. godine ovaj sektor bilježi pad zaposlenosti, nakon čega dolazi do porasta u 2007. i 2008.godini.

Ovaj sektor bilježi najmanju zaposlenost u 2009.godini sa 11.979 zaposlenih, slično kao što je zabilježeno u sektoru šumarstva i iskorištavanja šuma.

Grafikon 27. Zaposlenost u šumarstvu i prerađivačkoj industriji baziranoj na drvetu u FBiH

Tabela 14. Pregled zaposlenih u preradi drveta, proizvodnji namještaja, šumarstvu i šumarskim uslugama u periodu 2000-2009. godine

GODINA	BROJ ZAPOSLENIH								
	F BIH	Prerada drveta/drva i proizvodnja od drveta/drva i pluta osim namještaja	Proizvodnja namještaja i ostala prerađivačka industrija	Ukupno prerada drveta i proizvodnja namještaja	% učešće (5:2)	Šumarstvo i šumarske usluge	% učešća (7:2)	UKUPNO 5+7	% učešća (9:2)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2000.	410.808			20.641		6.044			
2001.	407.199					6.115			
2002.	394.132					6.121			
2003.	378.381	9.560	4.748	14.398	3,8	5.954	1,6	20.262	5,4
2004.	388.310	9.083	4.600	13.683	3,5	6.179	1,6	19.862	5,1
2005.	388.418	8.501	4.699	13.200	3,4	6.211	1,6	19.411	5,0
2006.	389.601	8.464	4.789	13.253	3,4	6.138	1,6	19.391	5,0
2007.	413.676	8.813	5.609	14.422	3,5	5.586	1,4	20.008	4,8
2008.	430.745	8.666	5.624	14.290	3,3	5.525	1,3	19.815	4,6
2009.	426.556	7.052	4.927	11.979	2,8	5.232	1,2	17.211	4,0

Izvor podataka: Statistički godišnjaci / ljetopisi Federacije Bosne i Hercegovine za 2006 - 2009.godine

S obzirom na veliku otvorenost ekonomije Bosne i Hercegovine, na Bosnu i Hercegovinu se u velikoj mjeri odrazila svjetska ekonomska kriza. Ekonomija Bosne i Hercegovine je zabilježila u 2009.godini opći pad u skoro svim proizvodnim i uslužnim djelatnostima. Takav opći pad ekonomske aktivnosti je praćen smanjenjem broja zaposlenih.

Prerada drveta i proizvodnja namještaja su industrijske grane koje su u godinama koje su prethodile 2009.godini davale značajan doprinos rastu industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini. U 2009.godini prerada drveta i proizvodnja namještaja u Bosni i Hercegovini bilježe pad proizvodnje od 16%, odnosno 8% u odnosu na 2008.godinu, što se prevashodno odrazilo na broj zaposlenih u ovoj grani. Broj zaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2009.godini je smanjen za 1% u odnosu na 2008.godinu, dok je broj zaposlenih u industriji smanjen na 6,5%, pri čemu se smanjenje broja zaposlenih najviše osjetilo u proizvodnji i preradi drveta, te proizvodnji namještaja.

Pad proizvodnje u drvenoj industriji je uticao na smanjenje potražnje proizvoda koje je nudilo šumarstvo za ove kapacitete.

Šumarstvo Federacije Bosne i Hercegovine je svoje proizvode prevashodno prodavalo na domaćem tržištu, tako da zbog neposjedovanja potrebne osjetljivosti za druga tržišta, došlo je u poziciju da se odrekne usluga, prije svega zaposlenika koji su zasnivali radni odnos na određeno vrijeme.

Iz prethodne analize se može zaključiti sljedeće:

- ukupan broj zaposlenih u šumarstvu i iskorištavanju šuma ima rastući trend 2003– 2005. godina
- broj zaposlenih u šumarstvu i iskorištavanju šuma ima opadajući trend od 2005 – 2009. godine
- broj zaposlenih u šumarstvu i iskorištavanju šuma je učestovao sa 1,6% u broju zaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine u periodu 2003. – 2006., dok se u periodu 2007 – 2009. smanjuje i najniže je u 2009.godini 1,2%
- ukupan broj zaposlenih u preradi drveta i proizvodnji namještaja ima opadajući trend 2003– 2006.godine
- u periodu 2007 – 2009. ima broj zaposlenih u preradi drveta i proizvodnji namještaja rastući trend, kada šumarstvo i iskorištavanje bilježi pad zaposlenosti
- broj zaposlenih u preradi drveta i proizvodnji namještaja je učestovao sa 3,8% u 2003.godini u broju zaposlenih Federacije Bosne i Hercegovine. U ostalim godinama ovaj procenat se smanjuje i najniži je u 2009.godini kada iznosi 2,8%.

Šumarstvo i drvna industrija pružaju realnu mogućnost za veću uposlenost. Pretpostavke koje su neophodne da bi se to ostvarilo u sektoru šumarstva se ogledaju kroz realizaciju proizvodnje raspoloživog etata, kroz unapređenje proizvodno-poslovnog portfolia (korištenje nedrvenih proizvoda, razvoj turističko-rekreativnih djelatnosti, usluga lova i dr.). Razvoj novih djelatnosti u šumarstvu, te razvoj drvne industrije mogu dati značajan doprinos za razvoj ruralnih područja.

Prisutan „rad na crno“ umanjuje iskazane podatke o broju zaposlenih, za što je potreban angažman nadležnih inspeksijskih organa, ali i aktivnosti države Bosne i Hercegovine koje bi umanjile stope opterećenja prisutna na isplatu plata zaposlenika. Rad na crno je u značajnoj mjeri prisutan u privrednim društvima koja izvoze usluge sječe i izvoza za šumsko privredna društva, ali treba istaći i prisutan angažman fizičkih lica u šumsko privrednim društvima po osnovu ugovora o privremenim poslovima, a ne po ugovoru o radu.

1.7 Analiza metodološkog pristupa iskazivanja oficijelnih statističkih podataka koji se odnose na šumarstvo sa prijedlogom mjera za njegovo unapređenje u skladu sa međunarodno priznatim standardima i iskustvima

Zakon o klasifikaciji djelatnosti u Bosni i Hercegovini (Sl. glasnik Bosne i Hercegovine br. 76/06, 100/08 i 32/10) je propisao; „Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine je obavezan standard koji se upotrebljava pri evidentiranju, prikupljanju, obradi, analiziranju podataka po djelatnostima značajnim za praćenje stanja i kretanja na ekonomskom, demografskom i socijalnom području Bosne i Hercegovine.“

Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine se zasniva na statističkoj nomenklaturi ekonomskih aktivnosti Ekonomske unije NACE REV.1 (PROPISEECI br. 29/09) i uporediva je s međunarodnom klasifikacijom djelatnosti Ujedinjenih naroda (ISIC REV3), te se mora usklađivati s promjenama iste. Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine se primjenjuje:

- a) u praćenju promjena u ekonomiji za donošenje mjera socijalne i ekonomske politike
- b) u službenoj statistici i sistemu informiranja, evidenciji i planiranju razvoja
- c) prikupljanju, obradi i objavljivanju podataka prema djelatnostima
- d) sklapanju ugovora i izvršavanju međunarodnih obaveza
- e) naučno-istraživačkom i analitičkom radu
- f) za upis djelatnosti u statističke, administrativne i registre posebne namjene.

U nadležnosti je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine da donosi odluku o klasifikaciji djelatnosti Bosne i Hercegovine u suradnji sa Federalnim zavodom za statistiku i Zavodom za Statistiku Republike Srpske prema Zakonu o klasifikaciji djelatnosti u Bosni i Hercegovini.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine je donijela Odluku o klasifikaciji djelatnosti Bosne i Hercegovine za 2010.godinu, čiji je sastavni dio:

- klasifikacija djelatnosti u Bosni i Hercegovini
- klasifikacija djelatnosti u Bosni i Hercegovini s objašnjenjima
- metodologija za statističku primjenu klasifikacije djelatnosti BiH 2010.

Ovom odlukom se propisuje klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine u 2010.godini sa imenima i šiframa djelatnosti koje obuhvaćaju područja, oblasti, grane i razrede ekonomskih djelatnosti koje će se primjenjivati na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Odlukom o klasifikaciji djelatnosti Bosne i Hercegovine vrši se razvrstavanje u četiti hijerarhijska nivoa:

- područje – označeno jednoslovnom abecednom šifrom
- oblast – označeno dvocifrenom brojčanom šifrom
- grana – označeno trocifrenom brojčanom šifrom
- razred – označeno četvorocifrenom brojčanom šifrom.

Klasifikacija djelatnosti BiH kao i NACE REV3, ima 21 područje, 88 oblasti, 272 grane i 615 razreda.

Šumarstvo je u klasifikaciji djelatnosti razvrstano:

- područje „A“ poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
- oblast „02“
- grana „02.1, 02.2, 02.3 i 02.4“
- razred „02.10, 02.20, 02.30 i 02.40“

IZVOD IZ DETALJNE STRUKTURE KLASIFIKACIJE DJELATNOSTI BiH 2010.

Oblast	Grana	Razred	Naziv	NACE Rev.2
--------	-------	--------	-------	------------

Područje 1

POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBOLOV

02			Šumarstvo i sječa drva (iskorištavanje šuma)	
	02.1		Uzgoj šuma i ostale djelatnosti u šumarstvu	
		02.10.	Uzgoj šuma i ostale djelatnosti u šumarstvu	02.10.
	02.2		Sječa drva (iskorištavanje šuma)	
		02.20.	Sječa drva (iskorištavanje šuma)	02.20.
	02.3		Sakupljanje nekultiviranih šumskih plodova i proizvoda, osim šumskih sortimenata	
		02.30.	Sakupljanje nekultiviranih šumskih plodova i proizvoda, osim šumskih sortimenata	02.30.
	02.4		Pomoćne usluge u šumarstvu	
		02.40.	Pomoćne usluge u šumarstvu	02.40.

Pravni okvir za organizaciju statističkih podataka za sve aktivnosti potrebne za pripremu, prikupljanje, poravnavanje, obradu, kompilaciju, analizu i distribuciju statističkih podataka za Bosnu i Hercegovinu je Zakon o statistici Bosne i Hercegovine (Sl.glasnik br. 42/04 i 46/04), Zakon o statističkim istraživanjima u Federaciji BiH (Sl.novine F BiH br. 63/03.).

Za provođenje statističkih istraživanja iz oblasti šumarstva za državne šume izvještajne jedinice (šumsko privredna društva) dostavljaju podatke putem sljedećih propisanih obrazaca:

- Obrazac ŠUM 21 – Godišnji izvještaj o iskorištavanju šuma
- Obrazac ŠUM 41 – Godišnji izvještaj o podizanju i gajenju šuma
- Obrazac ŠUM 51 – Godišnji izvještaj o štetama u šumama
- Obrazac ŠUM 61 – Godišnji izvještaj o građevinskim objektima, saobraćajnicama i mehanizaciji
- Obrazac ŠUM POŽ – Godišnji izvještaj o požarima
- Obrazac ŠUM 22 – Mjesečni izvještaj o proizvodnji, zalihama, prodaji i vrijednosti proizvoda šumarstva
- Obrazac RAD – 1G - Godišnji izvještaj o zaposlenima i plaćama
- Obrazac RAD – 1 - Mjesečni izvještaj o zaposlenim i plaćama
- **Obrazac ŠUM 21** – Godišnji izvještaj o iskorištavanju šuma obezbjeđuje podatke o posjećenju drvnj masi u šumi za preduzeća razvrstana u djelatnost šumarstvo i šumarske usluge i nadležni kantonalni organi:
 - a) po izvršiocima sječe u šumi
 - b) po vidovima sječe, oblicima gajenja

Kao podatke o posjećenju drvnj masi izvan šume, šumama opterećenim pašom i iskorištenim nedrvinim sortimentima.

- **Obrazac ŠUM 22** – Mjesečni izvještaj o proizvodnji, prodaji, zaliham i vrijednosti šumskih sortimenata za pravne subjekte razvrstane u djelatnost šumarstvo i šumske usluge sadrži sljedeće podatke:
 - a) proizvodnja, prodaja, zalihe i vrijednost proizvoda šumarstva
 - b) ukupno prosječna bruto drvena masa od početka godine, m³
 - c) broj zaposlenika posljednjeg dana u izvještajnom mjesecu.
- **Obrazac ŠUM 23** – Godišnje iskorištavanje šuma u privatnoj svojini
- **Obrazac ŠUM 41** – Godišnji izvještaj o podizanju i gajenju šuma obezbjeđuje podatke o vještačkom pošumljavanju, melioracijama ostalih kategorija šuma i njegama i malioracijama visokih i izdanačkih šuma. Podatke dostavljaju pravna lica razvrstana u djelatnost šumarstva i šumarskih usluga i nadležni kantonalni organi.
- **Obrazac ŠUM 51** – Godišnji izvještaj o štetama u državnim šumama sadrži podatke o štetama u šumama po tipovima šuma, površinama i posjećenju drvnj masi po uzrocima šteta, utrošenim sredstvima za zaštitu šuma i uzroke požara
- **Obrazac ŠUM 52** - Godišnji izvještaj o štetama u privatnim šumama sadrži podatke o štetama u šumama po tipovima šuma, površinama i posjećenju drvnj masi po uzrocima šteta, utrošenim sredstvima za zaštitu šuma i uzroke požara
- **Obrazac ŠUM 61** – Godišnji izvještaj o građevinskim objektima, saobraćajnicama i mehanizaciji obuhvata podatke o broju šumarskih zgrada, saobraćajnicama u državnim šumama, utrošenom gorivu, mazivu, električnoj energiji, prevoznim sredstvima i mehanizaciji (pravni subjekti razvrstani u djelatnost šumarstva i šumarskih usluga)
- **Obrazac ŠUM POŽ** – Godišnji izvještaj o šumskim požarima sadrži podatke o broju požara i opožarenim površinama, štetama od požara i troškovima gašenja, kontrole i preventive od zaštite od požara
- **Obrazac RAD – 1G** – Godišnji izvještaj o zaposlenim i plaćama sadrži sljedeće podatke:
 - a) zaposleni prema podacima kadrovske evidencije
 - b) zaposleni prema vrsti radnog odnosa
 - c) zaposleni prema vrsti radnog vremena
 - d) broj zaposlenih koji su učestovali u isplati plaće, prema visini neto isplate
 - e) isplaćene bruto i neto plaće i broj zaposleni koji učestvuju u isplati plaće, prema polu, prema stručnoj spremi za obavljanje određenih poslova – radnih zadataka
 - f) zaposleni prema stepenu stručnog obrazovanja
 - g) zaposleni prema starosti i polu
 - h) sati rada zaposleni u godini
- **Obrazac RAD – 1** – Mjesečni izvještaj o zaposlenim i plaćama sadrži podatke o zaposlenim prema podacima kadrovske evidencije, isplaćenim plaćama i satima rada i ostalim novčanim primanjima

Prikupljeni statistički podaci za šumarstvo kroz naprijed nabrojane obrasce daju dovoljno podataka za praćenje razvoja šumarstva izračunavanjem indeksa fizičkog obima proizvodnje u šumarstvu, sagledavanje obima šteta u šumarstvu kao i razvoj lovstva u FBiH.

Za oblast šumarstva nije uvedeno praćenje cijena proizvoda u šumarstvu što bi predstavljalo značajan podatak u djelu potrebe ispitivanja tržišta za potrebe privrednih društava u šumarstvu, kao i uvođenje ekonomskih računa u šumarstvu.

Zakon o statističkim istraživanjima Republike Srpske (Službeni glasnik RS 83/92, 53/93, 48/94, 101/2005) uređuje prikupljanje statističkih podataka od opšteg interesa i njihovo objavljivanje, korištenje i zaštitu (statistička istraživanja).

Statistika šumarstva Republike Srpske prati šumarstvo kroz propisane sljedeće obrasce:

- Obrazac ŠUM 22 – Mjesečni izvještaj o proizvodnji šumskih sortimenata
- Obrazac ŠUM 21 – Godišnji izvještaj o iskorištavanju državnih šuma
- Obrazac ŠUM 23 – Godišnji izvještaj o iskorištavanju privatnih šuma
- Obrazac ŠUM 41 – Godišnji izvještaj o podizanju i gajenju šuma
- Obrazac ŠUM 51 – Godišnji izvještaj o štetama od požara u državnim šumama
- Obrazac ŠUM 52 – Godišnji izvještaj o štetama od požara u privatnim šumama
- Obrazac ŠUM 13 - Godišnji izvještaj o promjenama površina šuma
- Obrazac ŠUM 61 – Godišnji izvještaj o građevinskim objektima, saobraćajnicama i mehanizaciji
- Obrazac LOV – Godišnji izvještaj o lovstvu

Objava prikupljenih podataka se publikuje putem mjesečnih saopštenja i tematski sa podacima iz godišnjih aktivnosti. Bilten šumarstva je publikacija Republičkog zavoda za statistiku, koji prikazuje podatke iz šumarstva i lovne privrede. U Republici Srpskoj je formirana Savjetodavna grupa za statistiku šumarstva koja razmatra i analizira kvalitet i značaj statističkih aktivnosti iz oblasti šumarstva.

Statistika vanjske trgovine Bosne i Hercegovine prati robnu razmjenu Bosne i Hercegovine sa zemljom partnera, prati kretanje roba koje ulaze ili napuštaju teritoriji Bosne i Hercegovine. Kada je uvoz u pitanju, trgovinski partner je zemlja porijekla robe koja se uvozi. Statistika vanjske trgovine prati kretanje svakog pojedinačnog proizvoda.

Glavni izvor podataka za statistiku vanjske trgovine je Jedinična carinska isprava (JCI). Uprava za direktno oporezivanje (UINO) Bosne i Hercegovine je odgovorna za prikupljanje i kontrolu tačnosti JCI a UINO također određuje formu, sadržaj, način prikupljanja i način podnošenja jedinstvene carinske isprave. Statističke institucije Bosne i Hercegovine dobijaju carinsku bazu podataka, koju pripremi i revidira UINO, onda vrše obradu i prosljeđivanje podataka.

Statistička teritorija vanjske trgovine Bosne i Hercegovine podudara se sa carinskom teritorijom. Mjesečna saopćenja o statistici vanjske trgovine Bosne i Hercegovine za prethodni mjesec, Agencija za statistiku publicira između 15-tog i 20-tog narednog mjeseca. Da bi se dobili raspoloživi detaljni podaci, korisnici moraju dostaviti zahtjev. Uvoz drveta se prati kroz odjeljak IX – Drvo: drveni ugalj, pluto, proizvodi od slame i tarifnu oznaku 24 – pluto i drvo. Statističke institucije treba da se koriste i drugim izvorima podataka na primjer poslovnih subjekata. Statističke institucije zemalja Evropske unije uspostavljaju direktan kontakt s poslovnim subjektom radi provjere i revizije podataka. Značajan instrument za prikupljanje statističkih podataka jest registar davaoca podataka koji još ne postoji u Bosni i Hercegovini.

Zakon o statistici Bosne i Hercegovine obavezuje na primjenu principa zvanične statistike; pouzdanosti, objektivnosti, relevantnosti, važnosti, statističke povjerljivosti i transparentnosti statističke aktivnosti, kao i ostalim međunarodnim principima.

Važeći Zakon o statistici Bosne i Hercegovine i Odluka o klasifikaciji djelatnosti Bosne i Hercegovine 2010. u značajnom obimu su u svoje sadržaje ugradili zahtjeve statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti u EU – NACE REV.1.1 i Međunarodnih standarda industrijske klasifikacije svih ekonomskih djelatnosti Ujedinjenih naroda, ISIC REV 3. Ovakvo je osigurana kvalitetna međunarodna uporedivost statističkih podataka za Bosnu i Hercegovinu i sa drugim zemljama izvan Evropske unije.

Iz naprijed analiziranih iskazivanja statističkih podataka može se zaključiti sljedeće:

- Da se šumarstvo kroz Klasifikaciju djelatnosti 2010.godine razvrstava kao djelatnost zajedno sa poljoprivredom i robolovom
- Da je šumarstvo kao privredna aktivnost praćeno pojedinačno kroz oblast „02“ u okviru klasifikacije djelatnosti BiH 2010.
- Da se aktivnosti u šumarstvu prate kroz propisane statističke obrazce - ŠUM 21, ŠUM 23, ŠUM 41, ŠUM 51, ŠUM 52, ŠUM 61, ŠUM POŽ, ŠUM 22, RAD- 1G, RAD -1, ŠUM 13, LOV
- Da se kroz nabrojane statističke obrasce ne obrađuju cijene proizvoda u šumarstvu i ekonomski računi u šumarstvu
- Da se kroz statistiku vanjske trgovine ne vrši objava analitičkih podataka o uvozu/izvozu drveta po vrsti, cijenama i jedinici mjere
- Da u Bosni i Hercegovini ne postoji registar davaoca podataka koji bi koristio lakšem dobijanju analitičkih podataka koji su neophodni određenim korisnicima

Izvještaji za državni i privatni sektor prikupljaju se od šumarskih preduzeća. Podaci o prosječnom drvetu u privatnim šumama se zasnivaju na djelomično izdatim odobrenjima za sječu i djelomično na osnovu procjena (RS).

Godišnji izvještaj o lovstvu (LOV) je propisan Zakonom o statističkim istraživanjima Republike Srpske, dok kroz statistička istraživanja u Federaciji BiH nije predviđeno praćenje lovne privrede, što obzirom na značaj lovne privrede je neophodno. Kod definisanja zadataka programa statističkih istraživanja Federacije Bosne i Hercegovine je neophodna uključenost Federalnog ministarstva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo.

S obzirom na važnost sektora šumarstva i njegove mnogobrojne koristi koje se ne mogu tržišno valorizirati, postoji sasvim opravdan razlog da se u klasifikaciji djelatnosti izdvoji šumarstvo kao posebna djelatnost.

1.8 Analiza uticaja zakonskog okvira po pitanju ravnopravnosti spolova na predmet Studije

Ravnopravnost polova

Šume i šumska zemljišta su specifično prirodno bogatstvo s općekorisnim funkcijama kao što su zaštita zemljišta, prometnica i drugih objekata od erozije, bujica i poplava, utjecaj na vodni režim i hidroenergetski sistem, utjecaj na plodnost zemljišta i poljoprivrednu proizvodnju; utjecaj na klimu; zaštitu i unapređivanju okoliša; u stvaranju kisika i pročišćavanju atmosfere, te utjecaju na ljepotu krajolika, stvaranju povoljnih uslova za liječenje, oporavak, odmor i rekreaciju, razvitak turizma i lovstva, itd.

Utvrđivanje vrijednosti šume kao obnovljivog prirodnog kapitala, treba prilagoditi suvremenim ekonomskim, ekološkim i razvojnim spoznajama i potrebama, radi ostvarenje koncepta održivog ekonomskog i ekološkog razvoja i gospodarenja šumama. Noviji pristupi

izračunavanja vrijednosti uključuju i gender/pitanja u izračun vrijednosti, kao historijsko i kulturalno nasljeđe.

Integriranje principa ravnopravnosti spolova u ovoj oblasti nalaže konzistentan pristup, što uključuje sljedeće:

- Gender senzitivne šumarske politike i programi integriraju principe ravnopravnosti spolova u održivom upravljanju šumama, distribuciji koristi, mogućnostima zapošljavanja, djelotvornog društveno ekonomskog učešća,
- Podizanje svijesti žena i muškaraca o vrijednostima šume i održivom upravljanju šumskim resursima.

Ključni izazovi:

- Usklađivanje zakona, propisa i podzakonskih akata sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini;
- Izrada programa za promoviranje ravnopravnosti spolova u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine i osiguravanje finansija za njegovu implementaciju;
- Razvoj adekvatne gender senzitivne statistike i kvalitativnih podataka.

2 PRIJEDLOG KLJUČNIH PRINCIPA ZA IZRADU OPĆEG DIJELA ŠUMARSKOG PROGRAMA FEDERACIJE BIH

Na osnovu dobivenih rezultata i zaključaka provedenih analiza iz djelokruga rada u ovoj studiji u cilju definisanja strateškog okvira za unapređenje trenutnog stanja i prevazilaženja uočenih problema, predloženi se ključni principi koji će predstavljati osnovu za izradu Općeg dijela Šumarskog programa F BiH, odnosno šumarske politike F BiH.

1. Očuvanje i unapređenje stabilnosti šumskih ekosistema i osiguranje trajnosti gospodarenja šumskim resursima

Održivo ili trajno gospodarenje šumama podrazumjeva korištenje proizvoda šuma i upotrebu šuma i šumskih zemljišta na način i sa intenzitetom koji će očuvati njihov biodiverzitet, proizvodnost, sposobnost obnavljanja, vitalnost, te povećati njihov potencijal za obavljanje ekoloških, ekonomskih i socijalnih funkcija u sadašnjosti i budućnosti na lokalnom i globalnom nivou

2. Osiguranje višestrukih koristi za društvo od šumskih resursa

Šumski ekosistemi obezbjeđuju ljudskom društvu mnogobrojne koristi. U prvu grupu spadaju direktne ili proizvodne koristi, odnosno materijalna dobra u obliku različitih šumskih drvnih sortimenata i mnogobrojnih tzv. „nedravnih šumskih proizvoda”. Druga grupa koristi proizilazi iz upotrebne vrijednosti šume kao prirodne pojave, koja svojim postojanjem obezbjeđuje blagodeti koje čovjek uživa kroz materijalne i nematerijalne koristi. Materijalne koristi se ogledaju kroz doprinos razvoju drugih djelatnosti, dok se koristi nematerijalne prirode ogledaju kroz pozitivan uticaj na uslove života čovjeka.

3. Neophodnost sveukupnog vrednovanja šumskih resursa

Da bi se omogućilo postizanje maksimalnih koristi od šuma, potrebno je ekonomski valorizovati sve funkcije šuma shodno njihovoj namjeni. Sveukupna vrijednost šuma može poslužiti kao osnova za izračunavanje iznosa rente na ime korištenja šuma, određivanje iznosa za korištenje općekorisnih funkcija šuma, davanje koncesija na trgovinu karbonom, te za utvrđivanje iznosa za obeštećenje usljed nastanka šteta na šumi i šumskom zemljištu. Takođe, saznanja o monetarno izraženoj vrijednosti svih funkcija šuma koje se ne valorizuju na tržištu poslužiće kao osnova za određivanje prioriteta podrške od strane društveno-političke zajednice i javne investicije u šume, te pravilne raspodjele koristi koje generišu šumski ekosistemi.

4. Prepoznavanje realnog značaja i uloge sektora šumarstva u ekonomskom i društvenom razvoju

S obzirom na raspoloživost šumskih resursa u FBiH, sektor šumarstva samostalno i u kontekstu stvaranja uslova za razvoj prerađivačke industrije, ima izuzetan značaj u stvaranju bruto domaćeg proizvoda, vrijednosti izvoza, smanjenju nezaposlenosti razvoju ruralnih područja i brobi protiv siromaštva. Ulogu sektora šumarstva u ekonomskom i društvenom razvoju FBiH neophodno je kontinuirano jačati i podsticati odgovarajućim mjerama.

5. Korektno iskazivanje zvaničnih statističkih podataka koji se odnose na sektor šumarstva

U cilju osiguranja korektnog statističkog prikaza ekonomskih, ekoloških i socijalnih funkcija šuma, odnosno razumjevanja i uvažavanja njihovog doprinosa razvoju FBiH, neophodno je uspostaviti odgovarajući sistem i metodiku iskazivanja zvaničnih statističkih podataka o sektoru šumarstva. Istim bi se, skladu sa zahtjevima EUROSTAT-a, osigurala međunarodna uporedivosti statističkih podataka iz sektora šumarstva i na korektan način prikazale koristi koje društvo ima od šume.

3 IDENTIFIKACIJA STRATEŠKIH I SPECIFIČNIH CILJEVA, IZRADA AKCIONOG PLANA MJERA ZA REALIZACIJU PREDLOŽENIH CILJEVA (UKLJUČUJUĆI FINANSIJSKI PLAN, ROKOVE I ODGOVORNOSTI) ZA IZRADU OPERATIVNOG DIJELA ŠUMARSKOG PROGRAMA FEDERACIJE BIH, TE PRIKAZ INDIKATORA MONITORINGA I EVALUACIJE

Na osnovu analiza provedenih za aktivnosti iz djelokruga rada, uočenih problema i prijedloga ključnih principa za izradu općeg dijela Šumarskog programa FBiH, identifikovani su sljedeći strateški ciljevi:

Cilj 1: Unapređenje održivog korištenja i valorizacija svih funkcija šuma

Cilj 2: Jačanje uloge sektora šumarstva u ekonomskom i društvenom razvoju

Cilj 3: Unapređenje metodike iskazivanja zvaničnih statističkih podataka iz sektora šumarstva i njeno usklađivanje sa zahtjevima EUROSTAT-a

U okviru svakog od navedenih strateških ciljeva, definisan je niz specifičnih ciljeva i za njih vezanih konkretnih aktivnosti, koje će voditi ka dostizanju strateškog cilja. Prikaz je takođe dat i tabelarno, uključujući finansijski plan, odgovornost i rokove za realizaciju.

STRATEŠKI CILJ 1: UNAPREĐENJE ODRŽIVOG KORIŠTENJA I VALORIZACIJA SVIH FUNKCIJA ŠUMA

Specifični ciljevi:

- 1.1 Usvajanje Pravilnika o sveukupnom vrednovanju šuma**
- 1.2. Procjena ukupne vrijednosti i kategorizacija šuma prema njihovoj ukupnoj vrijednosti**
- 1.3. Jačanje zakonskog okvira i institucionalnih kapaciteta u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice**

STRATEŠKI CILJ 2: JAČANJE ULOGE SEKTORA ŠUMARSTVA U EKONOMSKOM I DRUŠTVENOM RAZVOJU

Specifični ciljevi:

- 2.1. Unapređenje organizacije sektora šumarstva**
- 2.2. Povećanje obima i vrijednosti proizvodnje**
- 2.3. Unapređenje proizvodno-poslovnog portfolia preduzeća šumarstva**
- 2.4. Uspostava i jačanje marketing funkcije u šumarstvu**

STRATEŠKI CILJ 3: UNAPREĐENJE METODIKE ISKAZIVANJA ZVANIČNIH STATISTIČKIH PODATAKA IZ SEKTORA ŠUMARSTVA I NJENO USKLAĐIVANJE SA ZAHTJEVIMA EUROSTAT-A

Specifični cilj:

- 3.1. Unapređenje trenutnog statističkog izvještavanja u skladu sa potrebom korektnog prikazivanja koristi koje društvo ima od šume i zahtjevima EUROSTAT-a**

Specifični cilj:

- 3.2. Unapređenje statističkog izvještavanja u skladu sa zahtjevima međunarodnog izvještavanja (EUROSTAT)**

STRATEŠKI CILJ 1: UNAPREĐENJE ODRŽIVOG KORIŠTENJA I VALORIZACIJA SVIH FUNKCIJA ŠUMA

S obzirom na važnost šumskih resursa koji pružaju mnogobrojne koristi ljudskom društvu, kako za zadovoljenje potreba za drvetom i različitim proizvodima od drveta, širokim spektrom nedrvenih proizvoda, tako i osiguranje zdrave životne sredine, nužno je provoditi aktivnosti koje će obezbjediti održivo korištenje, što se može postići vrednovanjem svih funkcija šuma.

1.1 Usvajanje Pravilnika o vrednovanju šuma i šumskog zemljišta

Da bi omogućili maksimalno postizanje koristi od šuma, potrebno je u skladu sa namjenom izvršiti ekonomsku valorizaciju svih funkcija šuma shodno namjeni. Iako se u svijetu već poodavno primjenjuju određene metode vrednovanja šuma, ipak se nije došlo do jedinstvene formule koja bi se mogla univerzalno koristiti. Zato je neophodno razvijati metodiku u skladu sa potrebom iskazivanja vrijednosti i namjenom u konkretnim situacijama. Razrađena metodika bi se trebala ugraditi i u podzakonski akt (pravilnik). Izradi metodike bi predhodila identifikacija glavnih proizvoda i usluga šuma i šumskog zemljišta. Postizanje saznanja o novčanoj vrijednosti funkcija šuma koje se ne valorizuju na tržištu, kao što je to proizvodnja drveta i nedrvenih proizvoda, poslužiće kod određivanja prioriteta i javnih investicija u upravljanju šumama.

1.2. Procjena ukupne vrijednosti i kategorizacija šuma prema njihovoj ukupnoj vrijednosti

Na bazi utvrđene metodike bi trebalo izvršiti obračun sveukupne vrijednosti šuma, koja bi mogla biti osnova za kategorizaciju šuma prema njihovoj vrijednosti. Ovakva kategorizacija bi imala značaj s obzirom na potrebu obračuna vrijednosti rente, odnosno nadoknade koju bi korisnici trebali plaćati vlasniku za korištenje šuma. Pored toga, kategorizacija bi imala svoje opravdanje u uslovima promjene namjene šume, odnosno šumskog zemljišta, što bi značajno uticalo na donošenje odluka i pokretanja različitih poduhvata spram šumskih resursa. Pored toga, u slučaju nastanka šteta, biotske ili abiotske prirode, pri njihovom obračunu bi došli do realnijih vrijednosti, što je bitno, naročito ako postoji mogućnost njihove nadoknade.

1.3. Jačanje zakonskog okvira i institucionalnih kapaciteta u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice

U funkciji ostvarenja općeg cilja definisano je jačanje saradnje i razumjevanje između različitih sektora koji posredno ili neposredno imaju koristi od šume. Zbog toga se posebno naglašava važnost intersektorske saradnje uz obezbjeđenje zakonskog i institucionalnog okvira za podršku ekološkim i zaštitnim funkcijama, te razvoj postupaka efikasnijeg korištenja sredstava namenjenih očuvanju i unapređenju stanja šuma, kako bi se postiglo uvažavanje svih funkcija šuma. U tom cilju su neophodne aktivnosti na unapređenju odredbi šumarske legislative kao i legislative unutar drugih sektora, te jačanju institucionalnih kapaciteta ovih sektora u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društvene zajednice.

STRATEŠKI CILJ 2: JAČANJE ULOGE SEKTORA ŠUMARSTVA U EKONOMSKOM I DRUŠTVENOM RAZVOJU

Šumarstvo kao privredna djelatnost predstavlja integralni dio cjelokupne nacionalne ekonomije, čiji je osnovni zadatak zadovoljenje društvenih potreba za proizvodima od drveta i ostalim nedrvenim proizvodima i uslugama. Uloga šumarstva se ogleda u tome što ovaj sektor gospodari sa jednim od najvažnijih prirodnih resursa koji predstavlja bitan preduslov za odvijanje životnih aktivnosti i uslov opstanka čovjeka. S obzirom na značaj šumarskog sektora, potrebno je poduzimati mjere koje će doprinijeti povećanju ušesća bruto društvene

vrijednosti šumarstva u GDP, izvozu, zaposlenosti i stvaranju uslova za razvoj drvnog sektora.

2.1. Unapređenje organizacije sektora šumarstva

Za postizanje ovog cilja neophodno je izvršiti analizu i ocjeniti potrebu restrukturiranja postojeće organizacije sektora šumarstva, kako bi se uspostavilo funkcionisanje preduzeća na racionalnim ekonomskim osnovama. U tom smislu je potrebno izraditi studije opravdanosti u cilju prijedloga optimalnog modela organizacije gospodarenja šumskim resursima u FBiH. Dalje aktivnosti koje će rezultirati realizaciji postavljenog cilja se ogledaju u unapređenju ljudskih resursa u sektoru šumarstva kroz program cjeloživotnog učenja, unapređenje nomenklature zanimanja i usklađivanje stručnih zvanja sa bolonjskim sistemom obrazovanja i usklađivanje sistematizacije poslova i radnih zadataka sa unapređenom nomenklaturom. Pored toga, nužno je kroz programe poticaja i stimulacije stvoriti uslove za dostizanje optimalnog nivoa privatizacije nestratiških aktivnosti u sektoru šumarstva.

2.2. Povećanje obima i vrijednosti proizvodnje

Mjere koje treba poduzimati u cilju povećanja obima i vrijednosti proizvodnje u preduzećima šumarstva se odnose na maksimalno povećanje vrijednosti postojećeg obima proizvodnje kroz potpunu realizaciju planova proizvodnje iz ŠPO, racionalnim korištenjem sirovine (poboljšano klasiranje šumskih drvnih sortimenata uz doslednu primjenu standarda), prodajom proizvoda uz primjenu tržišnih principa, te stimulativnim mjerama (ekonomsko-regulatornim instrumentima) uticati na izvoz proizvoda od drveta sa većim stepenom finalizacije.

2.3. Unapređenje proizvodno-poslovnog portfolia preduzeća šumarstva

Za ostvarenje ovog cilja neophodno je poduzimanje aktivnosti na pripremi programa unapređenja proizvodnog portfolia preduzeća. To podrazumjeva identifikaciju raspoloživih potencijala nedravnih proizvoda i izradu planova njihovog korištenja, analizu mogućnosti pružanja različitih vrsta usluga (turizma, rekreacije, lovstva i sl.) i izrade plana korištenja u okviru ŠPO. U cilju implementacije navedenih planova nužno je provesti reinženjering preduzeća šumarstva.

2.4. Uspostava i jačanje marketing funkcije u šumarstvu

U cilju uspostave i jačanja marketing funkcije u šumarstvu (i drvnoj industriji), nužno bi bilo uspostaviti službu čija bi uloga bila promovisanje korištenja domaćih proizvoda od drveta putem različitih marketinških aktivnosti i primjenom različitih instrumenata marketinga (kampanje, sajamski nastupi, promotivne aktivnosti, stvaranje brenda), kao i praćenje trendova na međunarodnom tržištu proizvoda šumarstva i drvne industrije. U tom smislu bi bila neophodna edukacija potencijalnih osoba.

To će potaći razvoj prerađivačkih djelatnosti drvnog sektora i prerade tzv. nedravnih proizvoda, te doprinijeti povećanju zaposlenosti, što će u konačnici imati uticaja na jačanje sektora u ukupnoj nacionalnoj ekonomiji.

STRATEŠKI CILJ 3: UNAPREĐENJE METODIKE ISKAZIVANJA ZVANIČNIH STATISTIČKIH PODATAKA IZ SEKTORA ŠUMARSTVA I NJENO USKLAĐIVANJE SA ZAHTJEVIMA EUROSTAT-A

3.1. Unapređenje trenutnog statističkog izvještavanja u skladu sa potrebama korektnog prikazivanja koristi koje društvo ima od šume

Aktivnosti koje je potrebno poduzeti da bi se ovaj cilj realizirao se odnose na unapređenje forme postojećih statističkih obrazaca u cilju uključivanja i praćenja cijena proizvoda šumarstva i drugih ekonomskih obračuna, proizvodnje ostalih proizvoda i usluga šumarstva. Takođe je nužno unaprijediti način iskazivanja i objavljivanja podataka o vanjskoj trgovini proizvoda šumarstva i drvne industrije, te obezbjediti njihovu dostupnost potencijalnim korisnicima. Pored navedenog, nužno je formirati savjetodavnu komisiju za praćenje statističkih podataka iz oblasti šumarstva i drvne industrije.

3.2. Unapređenje statističkog izvještavanja u skladu sa zahtjevima međunarodnog izvještavanja (EUROSTAT)

Postojeće statističko izvještavanje nije u potpunosti u skladu sa potrebama i zahtjevima EUROSTAT-A. U cilju osiguranja kvalitetne međunarodne uporedivosti statističkih podataka iz šumarstva BiH sa drugim zemljama EU i izvan nje, potrebno je pristupiti unapređenju postojećih statističkih obrazaca, te izradi novih kojima bi se upotpunili traženi zahtjevi.

AKCIONI PLAN REALIZACIJE DEFINISANIH CILJEVA SA PRIJEDLOGOM INDIKATORA ZA USPOSTAVU SISTEMA MONITORINGA I EVALUACIJE

SPECIFIČNI CILJ	AKTIVNOST	INDIKATOR MONITORINGA I EVALUACIJE	Finansijski plan (KM)	ODGOVORNOST	PRIORITET	ROK mjesec
Strateški cilj 1						
UNAPREĐENJE ODRŽIVOG KORIŠTENJA I VALORIZACIJA SVIH FUNKCIJA ŠUMA						
1.1 Usvajanje Pravilnika o sveukupnom vrednovanju šuma i šumskog zemljišta	<ul style="list-style-type: none"> Identifikacija glavnih proizvoda i funkcija (usluga) šuma i šumskog zemljišta na naučno-stručnoj osnovi 	Popis glavnih proizvoda i usluga šuma i šumskog zemljišta	10.000	FMPVŠ	I	6
	<ul style="list-style-type: none"> Izrada Pravilnika sa metodikom za valorizaciju sveukupne vrijednosti šuma i šumskog zemljišta na naučnim osnovama 	Usvojen Pravilnik sa metodikom za valorizaciju sveukupne vrijednosti	90.000	FMPVŠ	I	12
1.2 Procjena ukupne vrijednosti i kategorizacija šuma prema njihovoj ukupnoj vrijednosti	<ul style="list-style-type: none"> Obračun vrijednosti šuma u skladu sa usvojenim Pravilnikom 	Izračunata sveukupna vrijednost šuma	800.000	FMPVŠ	II	36
	<ul style="list-style-type: none"> Prijedlog kategorija šuma prema njihovoj ukupnoj vrijednosti 	Izvršena kategorizacija šuma i šumskih zemljišta	30.000	FMPVŠ	II	40

1.3 Jačanje zakonskog okvira i institucionalnih kapaciteta u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice	<ul style="list-style-type: none"> Unapređenje odredbi šumarske legislative u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice 	Usvojen Zakon o šumama FBiH	-	FMPVŠ	II	12
	<ul style="list-style-type: none"> Jačanje institucionalnih kapaciteta unutar sektora šumarstva u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice 	Uspostavljen institucionalni okvir šumarstva i imenovana osoba za odnose sa javnošću i promociju značaja šume	100.000	FMPVŠ	II	24
	<ul style="list-style-type: none"> Unapređenje odredbi legislative drugih sektora (van sektora šumarstva) u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice 	Usvojeni zakoni drugih sektora (usklađeni sa ZOŠ)	-	Vlada FBiH	II	24
	<ul style="list-style-type: none"> Jačanje institucionalnih kapaciteta unutar drugih sektora (van sektora šumarstva) u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice 	Imenovana osoba za interektorski dijalog	100.000	Vlada FBiH	II	24
Strateški cilj 2						
JAČANJE ULOGE SEKTORA ŠUMARSTVA U EKONOMSKOM I DRUŠTVENOM RAZVOJU						
2.1. Unapređenje organizacije	<ul style="list-style-type: none"> Provođenje studije opravdanosti u cilju prijedloga optimalnog 	Izrađena Studija	500.000	Osnivač	I	18

sektora šumarstva	modela organizacije gospodarenja šumskim resursima FBiH		500.000			
	<ul style="list-style-type: none"> Unapređenje ljudskih resursa u sektoru šumarstva kroz odgovarajući program cjeloživotnog učenja 	Usvojen Program edukacije	-	ŠPD u saradnji sa JŠA	II	60
	<ul style="list-style-type: none"> Unapređenje postojeće nomenklature zanimanja u cilju usklađivanja sa stručnim zvanjima stečenim u skladu sa bolonjskom sistemom obrazovanja 	Izrađena Nomenklatura djelatnosti i zanimanja	10.000	Nadležno ministarstvo	I	6
	<ul style="list-style-type: none"> Izrada sistematizacije poslova i radnih zadataka u skladu sa bolonjskim sistemom obrazovanja 	Usvojena sistematizacija poslova i radnih zadataka	300.000	ŠPD u saradnji sa JŠA	I	12
	<ul style="list-style-type: none"> Dostizanje optimalnog nivoa privatizacije nestratiških aktivnosti u sektor šumarstva 	Usvojene odluke o privatizaciji nestratiških aktivnosti		FMPVŠ i osnivač	III	60
2.2. Povećanje obima i vrijednosti proizvodnje	<ul style="list-style-type: none"> Potpuna realizacija planova proizvodnje iz ŠPO 	Stepen realizacije planirane proizvodnje	-	ŠPD	I	60
	<ul style="list-style-type: none"> Racionalno korištenje sirovine (primjena standarda u klasiranju) 	Primjenjeni standardi u klasiranju	-	ŠPD	I	60
	<ul style="list-style-type: none"> Primjena tržišno baziranih načina prodaje 	Objavljeni tenderi	-	ŠPD	I	60

	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostava ekonomsko-regulatornih instrumenata za stimulisanje izvoza proizvoda od drveta sa većim stepenom finalizacije 	Izveštaji o korištenju sredstava za stimulaciju povećanja stepena finalizacije prerade drveta	700.000	Vlada FBiH	III	60
2.3. Unapređenje proizvodno-poslovnog portfolia preduzeća šumarstva	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikacija raspoloživih potencijala nedrvenih proizvoda i izrada plana korištenja u okviru ŠPO 	Izrađen plan korištenja identifikovanih potencijla nedrvenih proizvoda	200.000	FMPVŠ	II	24
	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza mogućnosti pružanja različitih vrsta usluga (turizma, rekreacije, lovstva i sl.) i izrada plana korištenja u okviru ŠPO 	Izrađen plan korištenja usluga šume	200.000	FMVPŠ	II	24
	<ul style="list-style-type: none"> • Reinženjering preduzeća šumarstva u cilju implementacije navedenih planova 	Izvršen reinženjering preduzeća	300.000	ŠPD	III	60
2.4. Uspostava i jačanje marketing funkcije u šumarstvu	<ul style="list-style-type: none"> • Edukacija i formiranje službe za marketing 	Formirana služba za marketing	500.000	ŠPD	II	12
	<ul style="list-style-type: none"> • Promotivne aktivnosti u cilju korištenja domaćih proizvoda od drveta (kampanje, sajamski nastupi, stvaranje brendna) 	Nastupi na sajmovima i organizirane	100.000		II	60

	<ul style="list-style-type: none"> • Praćenje trendova na međunarodnom tržištu proizvoda šumarstva i drvne industrije 	<p>kampanje Imenovana osoba za praćenje svjetskih trendova</p>	20.000	<p>ŠPD ŠPD u saradnji sa drvoprerađivačkim sektorom</p>	II	60
<p>Strateški cilj 3 UNAPREĐENJE METODIKE ISKAZIVANJA ZVANIČNIH STATISTIČKIH PODATAKA IZ SEKTORA ŠUMARSTVA I NJENO USKLADIVANJE SA ZAHTJEVIMA EUROSTAT-A</p>						
<p>3.1. Unapređenje trenutnog statističkog izvještavanja u skladu sa potrebom korektnog prikazivanja koristi koje društvo ima od šume</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje forme postojećih statističkih obrazaca u cilju uključivanja i praćenja cijena proizvoda šumarstva i drugih ekonomskih obračuna, proizvodnje ostalih proizvoda i usluga šumarstva 	Izrađeni statistički obrasci	20.000	Agencija za statistiku BiH u saradnji sa Federalnim zavodom za statistiku uz podršku MPVŠ	III	24
	<ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje načina iskazivanja podataka o vanjskoj trgovini proizvoda šumarstva i drvne industrije 	Izrađeni obrasci	30.000	Agencija za statistiku BiH u saradnji sa Federalnim zavodom za statistiku uz podršku MPVŠ i VTK	III	24
	Unapređenje načina objavljivanja podataka o vanjskoj trgovini proizvoda šumarstva i obezbjeđenje njihove dostupnosti	Objavljeni podaci u statističkim publikacijama	20.000	Agencija za statistiku BiH u saradnji sa Federalnim	III	18

	<ul style="list-style-type: none"> Formiranje savjetodavne komisije za praćenje statističkih podataka iz oblasti šumarstva i drvne industrije 	Formirana savjetodavna komisija	30.000	zavodom za statistiku i podršku MPVŠ i VTK MPVŠ	III	18
3.2.Unapređenje statističkog izvještavanja u skladu sa zahtjevima međunarodnog izvještavanja (EUROSTAT)	<ul style="list-style-type: none"> Izrada novih i unapređenje postojećih obrazaca u skladu sa potrebama statističkog izvještavanja prema EUROSTAT-u 	Izrađeni obrasci	50.000	Agencija za statistiku BiH U saradnji sa Federalnim zavodom za statistiku uz podršku FMPVŠ	III	24
Ukupno			4.610.000			

FINANSIJSKI PLAN ZA IZRADU OPERATIVNOG DIJELA ŠUMARSKOG PROGRAMA FBIH

AKTIVNOST	TROŠKOVI PO GODINAMA (KM)					UKUPNO KM
	2012	2013	2014	2015	2016	
Strateški cilj 1						
UNAPREĐENJE ODRŽIVOG KORIŠTENJA I VALORIZACIJA SVIH FUNKCIJA ŠUMA						
1.1.1. Identifikacija glavnih proizvoda i funkcija (usluga) šuma i šumskog zemljišta na naučno-stručnoj osnovi	10.000	-	-	-	-	10.000
1.1.2. Izrada Pravilnika sa metodikom za valorizaciju sveukupne vrijednosti šuma i šumskog zemljišta na naučnim osnovama	90.000	-	-	-	-	90.000
1.2.1. Obračun vrijednosti šuma u skladu sa usvojenim Pravilnikom	-	200.000	200.000	200.000	200.000	800.000
1.2.2. Prijedlog kategorija šuma prema njihovoj ukupnoj vrijednosti	-	7.500	7.500	7.500	7.500	30.000
1.3.1. Unapređenje odredbi šumarske legislative u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice	-	-	-	-	-	-
1.3.2. Jačanje institucionalnih kapaciteta unutar sektora šumarstva u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice	-	-	50.000	50.000	-	100.000

1.3.3. Unapređenje odredbi legislative drugih sektora (van sektora šumarstva) u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice	-	-	-	-	-	-
1.3.4. Jačanje institucionalnih kapaciteta unutar drugih sektora (van sektora šumarstva) u cilju prepoznavanja i uvažavanja svih funkcija šuma od strane cjelokupne društveno-političke zajednice	-	-	50.000	50.000	.	100.000
Strateški cilj 2 JAČANJE ULOGE SEKTORA ŠUMARSTVA U EKONOMSKOM I DRUŠTVENOM RAZVOJU						
2.1.1. Provođenje studije opravdanosti u cilju prijedloga optimalnog modela organizacije gospodarenja šumskim resursima FBiH	250.000	250.000	-	-	-	500.000
2.1.2. Unapređenje ljudskih resursa u sektoru šumarstva kroz odgovarajući program cjeloživotnog učenja	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	500.000
2.1.3. Unapređenje postojeće nomenklature zanimanja u cilju usklađivanja sa stručnim zvanjima stečenim u skladu sa bolonjskom sistemom obrazovanja	-	-	-	-	-	-
2.1.4. Izrada sistematizacije poslova i radnih zadataka u skladu sa bolonjskim sistemom obrazovanja	10.000	-	-	-	-	10.000

2.1.5. Dostizanje optimalnog nivoa privatizacije nestratiških aktivnosti u sektor šumarstva	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	300.000
2.2.1. Potpuna realizacija planova proizvodnje iz ŠPO	-	-	-	-	-	-
2.2.2. Racionalno korištenje sirovine (primjena standarda u klasiranju)	-	-	-	-	-	-
2.2.3. Primjena tržišno baziranih načina prodaje	-	-	-	-	-	-
2.2.4. Uspostava ekonomsko- regulatornih instrumenata za stimulisanje izvoza proizvoda od drveta sa većim stepenom finalizacije	140.000	140.000	140.000	140.000	140.000	700.000
2.3.1. Identifikacija raspoloživih potencijala nedrinskih proizvoda i izrada plana korištenja u okviru ŠPO			100.000	100.000	-	200.000
2.3.2. Analiza mogućnosti pružanja različitih vrsta usluga (turizma, rekreacije, lovstva i sl.) i izrada plana korištenja u okviru ŠPO			100.000	100.000	-	200.000
2.3.3. Reinženjering preduzeća šumarstva u cilju implementacije navedenih planova	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	300.000
2.4.1. Edukacija i formiranje službe za marketing			250.000	250.000		500.000
2.4.2. Promotivne aktivnosti u cilju korištenja domaćih proizvoda od drveta (kampanje, sajamski nastupi, stvaranje brenda)	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	100.000

2.4.3. Praćenje trendova na međunarodnom tržištu proizvoda šumarstva i drvne industrije	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	20.000
Strateški cilj 3						
UNAPREĐENJE METODIKE ISKAZIVANJA ZVANIČNIH STATISTIČKIH PODATAKA IZ SEKTORA ŠUMARSTVA I NJENO USKLAĐIVANJE SA ZAHTJEVIMA EUROSTAT-A						
3.1.1. Unapređenje forme postojećih statističkih obrazaca u cilju uključivanja i praćenja cijena proizvoda šumarstva i drugih ekonomskih obračuna, proizvodnje ostalih proizvoda i usluga šumarstva	-	-	-	10.000	10.000	20.000
3.1.2. Unapređenje načina iskazivanja podataka o vanjskoj trgovini proizvoda šumarstva i drvne industrije	-	-	-	15.000	15.000	30.000
3.1.3. Unapređenje načina objavljivanja podataka o vanjskoj trgovini proizvoda šumarstva i obezbjeđenje njihove dostupnosti	-	-	-	10.000	10.000	20.000
3.1.4. Formiranje savjetodavne komisije za praćenje statističkih podataka iz oblasti šumarstva i drvne industrije		-	-	15.000	15.000	30.000
3.2.1. Izrada novih i unapređenje postojećih obrazaca u skladu sa potrebama statističkog izvještavanja prema EUROSTAT-u	-	-	-	25.000	25.000	50.000
UKUPNO POTREBNA SREDSTVA PO GODINAMA (KM)	744.000	841.500	1.141.500	1.216.500	666.500	4.610.000

KORIŠTENA LITERATURA:

1. Adepoju, A.A. and Salau, A. Sheu, 2007: Economic valuation of non-timber forest products (NTFPs), Univeristy of Ibadan, Online at <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/2689/>
2. Elaborat participativnog procesa izrade Šumarskog programa FBiH
3. Ilja Vyscot et al. 2003, Quantification and Evaluation of forest Functions on the example of the Czech Republic, Ministry of Environment of the Czech Republic, Prague
4. Informacije o gospodarenju šumama u FBiH (2003-2008)
5. Izvještaji Vanjskotrgovinske komore BiH (2000-2009)
6. KENGEN, S. 1997: FOREST VALUATION FOR DECISION MAKING, Lessons of experience and proposals for improvement, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome
7. Nacrt zakona o šumama FBiH, 2010. Prijedlog Saveza Općina i Gradova FBiH
8. Plan i program rada za izradu Šumarskog programa FBiH
9. Posavec. S. 2000: Vrednovanje metoda za procjenu vrijednosti šuma, magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet
10. Projekat razvoja i očuvanja šuma: Ekonomsko-finansijska studija, finalni izvještaj
11. Raspoložive studije, informacije i baze podataka donesene od strane resornog ministarstva, relevantne za izradu predmetne Studije
12. Sabadi, R. 1992: Ekonomika šumarstva, Školska knjiga, Zagreb
13. Sabadi, R. 1997: Vrednovanje šuma u njihovoj ukupnosti, Hrvatske šume, Zagreb
14. Statistički godišnjak/ljetopis Federacije BiH (2000-2009)
15. Šume visoke zaštitne vrijednosti u BiH, vodič, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, 2008. godina
16. Uredba o utemeljenju Gender Centra Federacije Bosne i Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH" br. 53/00 i 64/05).
17. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH (Službeni glasnik broj 102/09)
18. Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH (Službeni glasnik broj 16/03)
19. Zakon o šumama entiteta RS
20. Zakon o šumama F BiH
21. Zakon o šumama R CG
22. Zakon o šumama RH
23. Zakon o šumama RS